

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Král Chizkijáš
King Hezekiah

Vedoucí práce:
Mgr. Jiří Beneš, Th.D.

Autor:
Petr Turek

Praha 2011

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval Doc. Jířimu Benešovi, Th.D. za vhodné doporučení tématu, velmi pečlivé vedení práce a také za mnoho plodných připomínek v rámci konzultací. Dále bych rád poděkoval svému kolegovi ThDr. Ivanu Kohoutovi za pomoc při překladu pasáží Babylonského talmudu a korekturu. Neposledně děkuji svým přátelům a rodině za podporu při psaní této práce.

Prohlášení o autorství

Předkládám tímto k posouzení a obhajobě diplomovou práci, zpracovanou na závěr studia na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně, s použitím odborné literatury a pramenů, uvedených v seznamu, který je součástí této diplomové práce.

V Praze dne:

.....
podpis autora

Anotace: Tato práce je zaměřena na osobu krále Chizkijáše, tak, jak je vyličeána autory biblických textů a textů Babylonského talmudu. Práce se snaží charakterizovat přístup jednotlivých tradic k postavě krále Chizkijáše, zjistit, jak ji jednotliví autoři hodnotili a k jakému účelu ji ve svých pracích použili ve snaze vyjádřit svou teologii čtenáři. Práce čerpá z knih: 2. Královské, 2. Paralipomenon, Izajáše a Babylonského talmudu. Cílem práce je porovnat jednotlivé pohledy tradic na postavu krále Chizkijáše a jejich motivaci, která je vedla k tomu, že zastávali tento postoj. Metodikou práce je komparace tradičních textů biblických, ústní tradice a vědecké literatury.

Annotation: The thesis is focused on the person of King Hezekiah, as portrayed by the authors of biblical texts and the texts of the Babylonian Talmud. The thesis tries to identify the individual approach of particular traditions to the figure of King Hezekiah, to discover how the authors evaluated him and for what purpose they used the person in an attempt to express their theology to the reader. The thesis draws on the books: 2. Kings, 2. Chronicles, Isaiah and the Babylonian Talmud. The goal is to compare different views of the traditions concerning the figure of King Hezekiah, and their motivation, which lead them to maintain this attitude. The method of the thesis is a comparison of biblical texts, oral tradition and scientific literature.

Klíčová slova: Chizkijáš, král, království, tradice, Tanach, Talmud, hodnocení

Keywords: Hezekiah, king, kingdom, tradition, Tanakh, Talmud, evaluation

OBSAH

<u>A) VZNIK KRÁLOVSKÉ INSTITUCE A HISTORICKÉ POZADÍ.....</u>	6
<u>1. KRÁL.....</u>	6
<u>2. VZNIK KRÁLOVSTVÍ</u>	6
<u>3. ARCHETYP KRÁLE DAVIDA.....</u>	8
<u>4. DAVIDOVCI - KRÁLOVÉ JUDSKA.....</u>	9
<u>B) CHIZKIJÁŠ PODLE TANACHU.....</u>	15
<u>1. CHIZKIJÁŠ PODLE DEUTERONOMISTY.....</u>	15
<u>1.1 DEUTERONOMISTA.....</u>	15
<u>1.2 DEUTERONOMISTOVO HODNOCENÍ CHIZKIJÁŠE.....</u>	17
<u>2. CHIZKIJÁŠE PODLE CHRONISTY.....</u>	25
<u>2.1 CHRONISTA</u>	25
<u>2.2 CHRONISTOVO HODNOCENÍ CHIZKIJÁŠE.....</u>	26
<u>2.3 CHIZKIJÁŠ JAKO DRUHÝ ŠALOMOUN A DAVID.....</u>	13
<u>3. CHIZKIJÁŠ PODLE IZAJÁŠE</u>	36
<u>3.1 IZAJÁŠ.....</u>	36
<u>3.2 CHYBĚJÍCÍ VERŠE 2KR 18,14-16.....</u>	37
<u>3.3 CHYBĚJÍCÍ VERŠE 2KR 20, 9-11.....</u>	37
<u>3.4 DODATEK Iz 38,9-20.....</u>	38
<u>3.5 IZAJÁŠOVO HODNOCENÍ CHIZKIJÁŠE.....</u>	41
<u>4. SROVNÁNÍ HODNOCENÍ.....</u>	43
<u>C) CHIZKIJÁŠ PODLE BYBYLÓNSKÉHO TALMUDU.....</u>	48
<u>1. LITERÁRNÍ FORMY PASÁŽÍ O CHIZKIJÁŠOVI V BABYLÓNSKÉM TALMUDU:.....</u>	49
<u>2. SHRUTÍ HODNOCENÍ KRÁLE CHIZKIJÁŠE PODLE BABYLÓNSKÉHO TALMUDU.....</u>	71
<u>ZÁVĚR.....</u>	73
<u>SUMMARY.....</u>	75
<u>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....</u>	77

A) VZNIK KRÁLOVSKÉ INSTITUCE A HISTORICKÉ POZADÍ

1. Král

Historická postava Chizkijáš vstupuje do dějin biblického Izraele v roli krále (hebrejsky מלך). Proto je nutné se nejprve podívat na tuto společenskou funkci obecně a v dalších kapitolách prozkoumat některá specifika Izraelské monarchie.

Král je panovnická hodnost nebo titul, kterým se v monarchických zřízeních označuje svrchovaný vládce. Při zkoumání původu krále se zpravidla současně zkoumá původ monarchie. Jejich kořeny sahají do raného starověku, ovšem určit kde, kdy a proč monarchie v čele s králem vznikala je nad síly minulých i současných historiků.

E. Rochediau tvrdí, že se jedná o psychologický archetyp, tedy že monarchie se objevila všude, kde lidé utvořili společenství.¹ Původ je také odvozován od modelů otec - rodina nebo bůh - jednotlivce.

Podle některých teorií je pozemská monarchie obrazem monarchie nebeské. Ovšem toto přemýšlení je zavádějící, jelikož si lidé stejně tak dobře mohou představovat dění ve světě bohů v obrazech světa kolem nich. Vznik království je podmíněn relativním duchovním i materiálním bohatstvím národa a dobrým topografickým podmínkám pro komunikaci na území, podléhajícím vládě panovníka.

Často se vědci ptají po původu funkce krále. Zda nevyšla z funkce kněze, kouzelníka, kazatele či neposledně vojevůdce. Všechny tyto postavy mají svou zvláštní svátost. Dá se připustit, že vedle sebe od pradávna existovaly a jejich funkce se mnohdy prolínaly. Král je úzce spojen s bohem, mnohdy ztotožňován s bohy, jak je tomu u egyptských faraónů, mnozí králové se nechali nazývat božími syny či božími vyslanci, zástupci boha na zemi. Jean-Paul Roux mj. tvrdí, že král nemůže existovat bez náboženství.²

V dědičné monarchii je král nesmrtelný díky přenosu své hodnosti na svého nástupce, nejlépe a nejčastěji pak na svého potomka.

2. Vznik Izraelského království

Vznik Izraelské monarchie je popisován v První knize Samuelově. Do doby, před pomazáním Saula za prvního krále Izraele, byl za jediného panovníka považován Hospodin. V knize Soudců pisatel zpětně idealisticky popisuje dobu pastýřského života bez

¹ E. Rochedieu, *Le caractere sacré de la souveraineté a la lumière de la psychologie collective* – z monografie Jean-Paul Roux: *Král: mýty a symboly*, Argo 2009

² Jean-Paul Roux: *Král: mýty a symboly*, Argo 2009 str. 30

krále. (Sd 17,6 Sd 21,25)

To ovšem neznamená, že ve společenství předkrálovského Izraele panovala anarchie. Stejně tak státním zřízením nebyla horda, považovaná za univerzálního předchůdce monarchie. Izraelské kmeny (resp. Bůh) si přirozeně vyvolily své vůdce, o kterých se dozvídáme z knih Starého zákona, jako byli Abahám, Mojžíš nebo Samuel. Poslední jmenovaný byl soudcem a prorokem, a jelikož skrze něho promlouval Hospodin, byla na něm tíha rozhodování, a to i v případě bojů s Pelišťejci. Na tomto příkladě vidíme, jak se v jednotlivci, vyzdviženém z lidu, prolínalo hned několik funkcí najednou.

Izrael se obecně zdráhal zvolit si krále, snad ze zbožného strachu umenšit svatost Hospodinovu. Tomu by nasvědčoval text knihy Soudců, ve kterém Gedeón odmítá návrh souvěrců na to, aby se stal králem nad nimi. (Sd 8,21)

Přitom v zaslíbení Abrahámovi Hospodin připouští to, že ze Sáry vzejdou králové národů.(Gn 17,16)

V Deuteronomiu zazní přímý příkaz od Hospodina každému jednomu z lidu o ustavení krále. (Dt 17,14-15)

V následujících kapitolách je dokonce popsáno, jak skromně a ušlechtilé má král žít. Navíc zmínkou o Egyptu je naznačeno, že krále nemá vystavit lid nebezpečí asimilace pro vlastní obohacení se. (Dt 17,16-17)

Tento kodex musel tedy být v deuteronomistické době již zakotven jako platná ústava. Podle ní se zjevně hodnotilo v kněžských kruzích nakolik je král dobrý po vzoru Davida. (Dt 17,18-20)

Dále ve výčtu všeho zlého, co dopadne na služebníka Hospodinova, nebude-li svého Boha poslouchat a dodržovat jeho příkazy, se nachází i ztráta krále. Zde je tedy téměř přímo vyjádřeno, že král je v Hospodinových očích něco pozitivního. (Dt 28,36)

Samotné odůvodnění potřeby krále nad Izraelem je popsáno v První knize Samuelově. (1.Sa 8,5)

Text 8. kapitoly 1.Samuelovi pojednává o situaci, ve které je prorok Samuel, muž Boží a soudce lidu, již starým mužem a pospolitost se obává o to, aby v Izraeli nazavládl chaos a nespravedlnost, jelikož jeho dva synové, které ustanovil Samuel soudci v Beeršebě, Jóel a Abijáš, se neukázali jako zdatní nástupci svého otce (doslova nechodili v jeho cestách). Druhým důvodem strachu izraelského lidu bylo nepřátelské tažení Náchaše, krále Amónovců, proti němuž se lze lépe bránit, sjednotí-li vojsko jeden muž, král, tak jak to vídali Izraelci u ostatních národů.

Hospodin při rozmluvě se Samuelem je smířen s nevěrností lidu, ale i přesto je ochoten část pozemského kralování přenechat budoucímu pomazanému. Samuel má však lid varovat a oznámit jim právo krále(משפט). Toto právo zahrnuje tradiční povinnosti poddaných vůči svému králi tak, jak je znali Izraelité od svých sousedů, tedy především záležitosti vojenství a hospodářství.

Lid si přeje, aby král převzal funkci soudce a vojevůdce z rukou Samuela. Z této tradice vzniku království se po další tisíciletí odvozovala v křesťanském světě královská moc z vůle lidu, kdy král byl „vybírán Bohem“. Celá tato forma monarchie se stala předlohou pozdějších křesťanských monarchií.

K pomazání Saula za krále nakonec dojde někdy mezi léty 1025-1007 př.n.l. Pomazání uděluje Bůh skrze Saula olejem z rohu. Soulovi je tímto udělen titul mesiáš, tedy pomazaný. Tento „mesiáš“ ovšem selže a je Bohem zavržen.

3. Archetyp krále Davida

Na místo zavrženého Saula Hospodin pomaže jiného krále Davida, mezi léty 1005-967 př.n.l. David na rozdíl od Saula nebyl pouze pomazán, ale Hospodin s ním uzavřel smlouvu: *"Uzavřel jsem smlouvu se svým vyvoleným, přísahal jsem Davidovi, svému služebníku: Dám, že tvé potomstvo bude navěky stát pevně, já jsem zbudoval tvůj trůn pro všechna pokolení."* (Ž 89,4³)

Je to zásadní moment převodu smlouvy mezi Hospodinem a hebrejským národem na Davida a jeho pokolení. Jedná se neustále o jednu smlouvu, jen je do ní ze strany Hospodina několikrát přidán dodatek, řečeno jazykem obchodníků. Noemovi Bůh slíbil, že nikdy nevyhladí život na zemi, Abrahámovi zaslíbil zemi kanánskou a to, že jeho potomstvo bude početné, neposledně pak Mojžíšovi Bůh zaslíbil „synovství“ židovského národa. A nyní Hospodin smlouvou zaslíbuj Davidovo dynastii věčné kralování.

Líčení smlouvy mezi Hospodinem a monarchou Davidem, je prakticky stejné, jako na Sinaji s Mojžíšem. Původ má v Nátanově proroctví ke králi Davidovi (2S 7 a 1Pa 17), dále smlouvu s Davidem obsahuje také 89. žalm.

Hospodin slíbuj Davidovi a jeho pokolení věčné kralování, vyvolenost a vítězství; nazývá ho svým synem. Takováto forma smlouvy otce a syna je podobná dobovým vazalským smlouvám.

³ Všechny biblické citáty jsou převzaty z Českého ekumenického překladu Bible viz seznam použité literatury.

I přesto, že David i jeho „synové“ se proviní, Bůh jako otec je potrestá, nakonec ale smlouvu dodrží.

Dědičný princip absolutismu pozdějších monarchií, ke kterému sice možná nedošlo z historického hlediska přímo vlivem smlouvy Hospodina s Davidem, nalezl v tomto zaslíbení věčné vlády dynastie vděčný odkaz na Boží vůli.

Archetyp krále Davida je pravzorem krále, který má smlouvu s Hospodinem a chodí po jeho stezkách. Jednání takového krále je poslušné Hospodinu, spravedlivé a dobré ve vztahu k národu, který před Bohem zastupuje. Král David jako historická i legendární postava byla tak vyvýšena, že se jméno David stalo synonymem pronárodního a zbožného krále nejen u židovského národa.

Vlastnosti ideálního krále, Davida, jsou připsány také a především králi Chizkijášovi, jak je psáno v 2 Kr 18,3: „Činil to, co je správné v Hospodinových očích, zcela jak to činil jeho otec David.“ Kromě krále Jošiáše, Chizkijášova vnuka, se nikomu nedostalo takové pocty být autorem starozákoního textu připodobněn k Davidovi.

Chizkijášovi jsou ale také připisovány činy, které jsou z hlediska historie či archeologie více než nepravděpodobné. Autoři starozákoních textů mu je připsali ve snaze připodobnit ho ještě více Davidovi. Tímto tématem se budeme ještě zabývat při podrobném rozboru biblického textu.

4. Davidovci - králové Judska

V této kapitole nás budou zajímat samotní předci krále Chizkijáše, Davidovci. Při pohledu na Davidovce v knihách Královských a Letopisů se objeví i některé tendence interpretace dějin obou tradic, které nám anlogicky pomůžou pohlížet i na texty obsahující záznamy o postavě krále Chizkijáše.

Po Rachabeámovi, Šalomounovo synovi, který zapříčinil rozpad Izraele, vládl jeho syn Abijam (v knize Letopisů Abijah). Tak jako Starý zákon, i my ho zmíníme stručně. Zatímco 1.Královská o něm prozrazuje jen to, že jeho matkou byla Maaka, dcera Abíšaloma, že “chodil v hříších svého otce”, a že za jeho vlády trvala válka s Jarobeámem, 2. kniha Letopisů naproti tomu označuje jeho matku za Míkaj, dceru Urielovu z Gibeje, a přidává krom jiného vyprávění o odvážném boji Abijaha proti dvojnásobné přesile poražených izraelských vojsk. V Abijahově řeči před bojem k Jarobeámovi a celému Izraeli zazní i to, že Izrael vyhnal Aronovce a Levity, tedy veškerý náboženský personál, a na jejich místo dosadil kohokoliv, kdo za svou funkci dobře zaplatil. Judsko i za dob krále

Chizkijáše velmi dbalo na to, aby chrámový personál sestával výhradně z rodů Aronovců Kohenů a Aronovců Levitů.

Po něm vládnul na Judském trůnu Ása, který provedl v zemi náboženskou reformu a odstranil vliv své babičky Maaky i s modlou Ašery, kterou nechala ona vystavět. Dále moudře opevnil v čase míru města. Když ale bylo Judsko napadeno izraelským králem Baešou, Ása se proti němu spojil s Aramejci tím, že zlatem a stříbrem z chrámu zaplatil za obnovu staré spojenecké smlouvy s Aramejci a přerušil tak spojení Aramejců s Izraelem. Svou pozitivní reformní činností, ale i hříchem, politikařením s majetkem chrámu, je Chizkijáš velmi podoben svému předku, králi Ásovi.

Dalším králem byl Jóšafat, syn Ásův. Dozvídáme se o něm, že byl spojencem izraelského krále Achaba. Spolu bojovali proti Ramotu v Gileádu. Za toto spojení byl kárán Jehúem, synem Chananiho. (2Pa 19,2) Přeseto je hodnocen jako dobrý král, jelikož pokračoval v náboženské reformě svého otce Ásy. Zatímco v knihách Letopisů a Královské se píše: "Odstranil jsi ze země posvátné kůly a dotazoval jsi se Boha upřímným srdcem." (2Pa 19,3), "Zbytek těch, kdo provozovali modlářské smilstvo a zůstali ještě ve dnech jeho otce Ásy, vymýtil ze země." (1Kr 22,47); v knize Královské je zmíněno: "Jenom neodstranili posvátná návrší; lid na posvátných návrších ještě obětoval a páčil kadidlo." (1Kr 22,44) Oproti Jóšafatovi a Ásovi Chizkijáš nechal odstranit oltáře, modli a posvátná návrší beze zbytku, jak se píše v 2Pa 31,1: "Když to všechno skončilo, všechen Izrael, ti, kteří se sešli, vyšli do judských měst a roztržili posvátné sloupy, pokáceli posvátné kůly a pobořili posvátná návrší a oltáře v celém Judsku a Benjamínsku i na území Efrajimově a Manasesově, a to dokonale."

Jóšafat je popisován jako král, který řádně vykonával soudy v zemi a zajistil své zemi mír vítězstvím nad vojsky Moábců, Amónců a Edómců.

Ásovy a Jóšafatovi dobré skutky pro kult Hospodina byly přerušeny vládou špatného krále Jehorama, syna Jóšafatova. (V ekumenickém překladu není jméno Jórama judského odlišeno od jména Jórama izraelského, který vládl ve stejnou dobu. V hebrejském originále se někde jejich jména liší písmenem ך ve jméně judského krále.)

Jehoram pojal za manželku Atalju, dceru izraelského krále Achaba, a tak Jehoram doslova „chodil po cestě králů izraelských“, a proto „dopouštěl se toho, co je zlé v Hospodinových očích“. Nebyl zřejmě dobrým vojevůdcem a jeho vojáci mu utekli přímo z bojiště. Za jeho vlády se z područí Judy vymanil Edóm a Libna.

2Pa 21 popisuje více o neblahých skutcích Jehorama. Ten hned po svém nástupu na

trůn vyvraždil všech šest svých bratrů a přivlastnil si jejich bohatství. Zřejmě pod vlivem Atalji, dcery krále Achaba, stavěl posvátná návrší a sváděl judský lid k modloslužbě. Ačkoliv děj následuje chronologicky po smrti proroka Eliáše, z 2Pa 21 se dozvídáme o dopise proroka Eliáše k Jehoramovi. V něm ho kárá za všechny jeho skutky a prorokuje mu smrt vyhřeznutím střev.

Za vlády Jehroama vtrhli do Judska Pelištejci a Arabové, kteří dobyli jeho palác a odnesli jeho veškerý majetek i s ženami a i jeho syny, kromě nejmladšího Achazjáše (Jóachaz 2Kr 21,17).

Zemřel bolestivou smrtí na nemoc střev, jak mu Eliáš prorokoval a byl pohřben vně královských hrobů.

Zatímco Jóšafatovy vojenské úspěchy připomínají úspěchy připisované Davidovi a Chizkijášovi (2Kr 18,8), Jehoram je v tomto ohledu pravým opakem. Chizkijáš je oproti Jehoramovi králem, který má u svých poddaných vysokou vážnost a lid je mu loajální, což nejvíce popisuje pasáž o uposlechnutí Chizkijáše na hradbách, při obléhání Jeruzaléma. Také ve věrnosti Hospodinovu kultu jsou Jehoram a Chizkijáš pravým opakem.

Achazjáš byl dosazen Jeruzalémskými obyvateli za krále, ale kraloval jen jeden rok a stal se obětí Jehúovi čistky „Achabova dobu“ a všech kdo s ním spolupracoval. Achazjášova matka Atalja, se po jeho smrti rozhodla vyvraždit všechny zbylé Davidovce, ale Jóšabat, dcera Jehorama, sestra Achazjáše, stihla ukrýt v chrámu jednoho z Achazjášových synů Jóaše.

Šest let vládla Judsku v tu dobu již zřejmě velmi stará žena Atalja, zatímco Jóáš vyrůstal v chrámu.

Když bylo Jóášovi 7 let, kněz Jójada shromáždil velitele setnin, kteří se postavili za mladého krále. Atalja byla zabita potupně u cesty a Jóáš byl korunován Jójadou za krále. Jójada, který zřejmě vládnul dočasně za Jóaše, obnovil smlouvu s Hospodinem a nechal odstranit vše, co souviselo s baalismem. 2.Královská ovšem uvádí, že za 40 let své vlády neodstranil posvátná návrší.

Král Jóáš měl zprvu zřejmě špatný dohled nad kněžími, jelikož jim nechal dávat všechno stříbro z darů na opravy Hospodinova domu. Vše vyřešil Jójadův nápad s jakousi kasou (truhlou s otvorem) na vhazování stříbra. 2.Královská situaci líčí tak, že bylo-li stříbro v rukou dohlížitelů Hospodinova domu, kteří ho předávali přímo dělníkům na opravách, nebylo požadováno vyúčtování, jelikož se jim věřilo, na rozdíl od kněží, kteří se stříbrem z darů v rukou, nedali opravit nic na Hospodinově chrámě za několik let.

2.Paralipomenon přidává informace o tom, jak velmožové po smrti Jójady odpadli od Hospodina a sloužili posvátným kůlům a návrším. Proti nim kázali proroci i Zekarjáš, syn Jójadův. Toho nakonec nechal ukamenovat sám král Jóaš, snad protom, že prorokoval odklon Hospodina od celého lidu a šířil tím špatnou budoucnost pro celé Judsko. Jako trest Hospodinův za popravu svého nevlastního bratra, přitáhl do Judska aramejský král Chazael.

Jóaš poté nechal poslat všechno zlato a stříbro nashromážděné za poslední 3 generace aramejskému králi Chazaelovi, jako úplatu za to, že nevytáhne na Jeruzalém.

Král Jóaš se nakonec stal obětí spiknutí, za ukamenování Zakarjáše. Byl ubit k smrti vlastními služebníky.

Král Joáš se podobně jako Chizkijáš zpronevěřil tím, že pro dobré styky s okolními národy, poslal všechno zlato a stříbro z chrámu svým zahraničním partnerům. Ale také podobně jako Ása nebo Chizkijáš nechal odstranit cizí kultury.

Po něm nastoupil na trůn jeho syn Amasjáš. Nejprve dal potrestat vrahy svého otce, poté zvítězil nad Edómci, ale začal uctívat jejich bohy. Jeho zbrkllost v jeho zřejmě oblíbeném vojenství ilustruje i to, že nejprve najmul sto tisíc Efrajimců z Izraele, pak si ale nechal poradit od rádce a poslal je zpět domů. Tito najatí Izraelci nakonec v rozlícení proti Judskému králi vyloupili několik judských měst.

Amasjáš domýšlivě vyhlásil válku Izraeli. Od svého úmyslu se nenechal odklonit ani Jóašem, izraelským králem. V boji byl ovšem zajat a po té musel přihlížet, jak Izraelci dobyli a vyloupili Jeruzalém. Stal se jako jeho otec obětí spiknutí. Po útěku do Lakíše byl zavražděn vlastními poddanými.

Po Amasjášovi byl lidem dosazen jeho syn král Azarjáš, později v knize Paralipomenon zvaný Uzijáš. Zatímco 2.Královská Azarjáše popisuje velmi stručně v klasických formulích: „*Činil to, co je správné v Hospodinových očích, zcela jak to činil jeho otec Amasjáš.*” (2Kr 15,3-4) ; a také to že byl raněn malomocenstvím. Naproti tomu 2. Paralipomenon se o Uzjášovi rozepisuje takřka velkolepě.

Uzijáš musel být v Levantě velmi silným panovníkem, jelikož je popisován jako ten, jehož jméno se doneslo až k uším Egyptského faraóna, také dobyl zpět a vystavil přístav Eilat, porazil Arabi, Meúnejce a Pelištejce a na jejich území vystavěl města kolem Ašdódu, také Amónci mu platili tribut. Vystavěl důmyslné obranné stroje k vrhání kamenů a střel na hradbách Jeruzaléma (zřejmě jednoduché praky velkých rozměrů či předchůdce euthytonu - římské balisty z roku 150 př.n.l.).

Nejen nashromážděným vojskem, ale i stavitelskou a hospodářskou činností se

zasloužil Uzijáš o nebývalý rozmach Judska. Tyto úspěchy se mu ale staly osudnými. Podle knihy Letopisů zpychl a páčil kadidlo v chrámu. Za to byl postižen Hospodinem malomocenstvím. Hlavní kněz Azarjáš, který vedl zástup kněžích kárajících Uzijáše se jmenoval Azarjáš (Azarjahu), tedy stejně jako král uváděný v knize Královské a ztotožňovaný s Uzijášem (v následující kapitole je v knize Královské považován za otce Jótamova král Uzijáš). Mezi Uzijášem a Chizkijášem můžeme nalézt některé spojitosti. Oba byli dobře známí za hranicemi své říše, oba přispěli stavitelskou činností a také oba zpychli, s tím rozdílem, že Chizkijáš si svou domýšlivost záhy uvědomil.

Jótam, syn Uzijášův, kraloval po vzoru svého otce. 2.Královská opět uvádí, že neodstranil posvátná návrší. Paralipomenon přidává jeho zpoplatnění si Amónců, dále že nechal vystavit Horní bránu Hospodinova domu a jiné stavby po celé zemi.

Dalším Davidovcem na Judském trůně se stal Jótamův syn, Chizkijášův otec, Achaz. Achaz je velmi špatně hodnocen v knihách Královské a Letopisů, a to především pro své koketování s cizími kulty, prakticky je ve všem svém jednání pravým opakem svého syna Chizkijáše. Proti Achazovi se spojil izraelský král Pekach s králem aramejců Resínem. Společnými silami Judsko porazili a připravili ho o čttná území, především Uzijášem dobytý přístav Eilat. Pohromu pro Judský lid odvrátil prorok Odéd, který se přimluvil za propuštění množství zajatců. Aramejský král Resin se pokusil pod pohrůzkou násilí zatáhnout Achaze s celým Judskem do protiasyrské koalice, kterou již tvořilo několik států Levanty především na sever od Judska. Achaz se naopak pokusil vypočítavě spojit s Asyřany, čímž zřejmě nechtěně pozval co Levanty budoucího nepřítele jeho syna Chizkijáše. To se mu podařilo a tak se Tiglat-Pilearovi III. za spojenecké účasti Judska podařilo dobýt Damašek.(632 př.n.l.) Zde se oba spojenci setkali, aby mohl Achaz vyřídit svá ponížená stanoviska asyrskému imperátorovi a odsud se také nechal inspirovat král Achaz cizími kulty, jejichž oltáře dal zbudovat v Jeruzalémském chrámu ještě před svým návratem. Těmito činy také vyjádřil asyrským okupantům svou ochotu spolupracovat a to tak, že nehodlá trvat na národní a náboženské identitě na úkor bezpečné budoucnosti svého státu.

Mezi Achazovy hlavní odporné činy, tak jak je líčí 2.Královská a 2.Paralipomenon, patří především vystavění oltáře po damašském vzoru na místě starého bronzového oltáře, který mu od této doby sloužil pro drobnopravectví a dále vystavění zvláštního královského vchodu do chrámu pro asyrského krále. Také odlil sochy Baalů, páčil kadidlo v Údolí syna Hinómova a „páčil kadidlo na posvátných návrších, na pahorcích a pod každým zeleným

stromem“. Neposledně je Achaz pisatleli Starého zákona pranýřován za ohavný čin upálení vlastního syna na oltáři, podle ohavnosti pronárodů. Tímto synem mohli mít na mysli Chizkijáše, jak nám o tom vypráví ústní tradice v Sanhedrin 63b v Babylónském talmudu.

Za této situace plně přebírá vládu Chizkijáš po smrti svého otce Achaze. Jako zbožný panovník se rozhodl nenásledovat činy svého otce, ale naopak šířit Tóru a víru v Hospodina. Vysloužil si tím u pisatelů knih Tanachu výsadní postavení mezi Judskými králi.

Po Chizkijášovi nastoupil na trůn jeho syn Menaše, který svého otce v ničem nenapodobil. Více se podobal svému dědovi, králi Achazovi, jak v modloslužebnictví, tak například v tom, že provedl svého syna ohněm. Rabínský judaismus se zabývá otázkou dobrého krále mezi dvěma špatnými, tak jak je to s Chizkijášem a Achazem s Menašem. Jak se dozvíme v oddílu C Chizkijáš podle Babylonského talmudu, Chizkijáš svou dobrotou a věností Hospodinu obměkčuje hříchy svého předchůdce i následovníka na judském trůnu.

B) CHIZKIJÁŠ PODLE TANACHU

Autoři knih Tanachu, popisující vládu krále Chizkijáše, psali svá díla až několik staletí po Chizkijášově smrti. Odráží se v nich proto jiná politická, kulturní a sociální hlediska, než která byla aktuální v Chizkijášově době. Při bádání těchto textů máme v patrnosti, že Chizkijáš, podobně jako jiné historické postavy a okolnosti, byli v dílech dějepisců použity jako nástroje k utváření historie, která se nesnaží o historickou přesnost, ale která slouží k formování čtenáře podle teologie pisatele těchto děl.

V textu Tanachu rozeznáváme takováto díla dvě (resp. tři). Deuteronomistické a Chronistické dějepisné dílo. Dále nalézáme v knize Izajáš část z Deuteronomistova díla, ta ovšem oproti zřejmému původu dostala několika změn.

V oddíle B Chizkijáš podle Tanachu postupně rozebereme několik z nich a pokusíme se nalézt hodnocení postavy krále Chizkijáše u jednotlivých pisatelů a jejich motivace ke konkrétnímu hodnocení.

1. Chizkijáš podle Deuteronomisty

1.1 Deuteronomista

Autor, či autoři tzv. Deuteronomistického dějepisného díla (dále Deuteronomista⁴) pracují s více tradicemi a pokoušejí se sestavit jeden souvislý popis dějin Izraele a to tak, aby nejen sobě odpověděli na otázku, jak mohlo dojít, i přes Hospodinovo zaslíbení ochrany, k zániku Izraele, jehož následky jejich generace sama a bezprostřední pokolení před nimi okusily. Odpovědi nacházejí především v nedodržení smlouvy s Hospodinem a v nevěrnosti lidu k Hospodinu.

Při své práci s již existujícími tradicemi Deuteronomista subjektivně vyzdvihuje některé aspekty tak, aby si čtenář uměl vysvětlit katastrofu zániku Izraele. Jsou to především důrazy na hříšnost lidu, oproti věrnosti Hospodina, tedy jednostranné porušení smlouvy. Dále je to instituce krále, která je nazírána velmi negativně, což dokazuje nejen vynucení si krále lidem na Hospodinu v 1. Samuelově, ale i fakt, že z celého množství králů, zmíněných v Deuteronomistově díle, jsou pozitivně hodnoceni pouze tři (David Chizkijáš a Jošijáš) a ani ti nejsou bez viny. Neposledním aspektem Deuteronomistovy sugesce chápání dějin, jsou proroci, kteří jsou prostředkem Boha ke kárání a promlouvání

⁴ Výraz *Deuteronomista* byl poprvé použit Martinem Nothem (*Überlieferungsgeschichtliche Studien* [Tübingen: Niemeyer, 1943]), jako označení pro exilového autora knih Jozue-Královské a osy knihy Deuteronomium.

k lidu. Proroci jsou často v Deuteronomistově práci označováni jako „muži boží“, tento titul uvádí Boží jednání skrze osoby proroků, naznačuje v textu, že nyní promlouvá Hospodin.

Deuteronomistovo dílo zřejmě prošlo další redakcí a text byl ještě doplněn o pozdější dodatky, ale jeho práce s již existujícími tradicemi a jeho způsob podání dějin zřejmě majoritně určil konečnou podobu textu, tak jak ho známe dnes.

Úvod do pasáže 2Kr 18-20:

Dr. Gerald Eddie Gerbrandt, který se zabývá deuteronomistickými dějinami, sleduje v pasážích o Chizkijášovi dva největší historické problémy.⁵

První se týká stanovení počátku Chizkijášovy vlády. Chizkijáš, podle 2Kr 18,1, přichází na trůn během vlády izraelského krále Hóšey, tedy před koncem Severního Izraele. Na druhou stranu, 2Kr 18,13 uvádí Sancheríbovo tažení roku 701 př.n.l. do doby, kdy bylo Chizkijášovi 14 let. To by znamenalo, že Chizkijáš přichází na trůn v roce 715 př.n.l., tedy až po pádu Severního Izraele.

Druhý, pravděpodobně více diskutovaný problém, se vztahuje na rozpory při porovnávání chronologie událostí té doby, s tím, jak jsou uvedeny v Královské. V 2Kr 18,13-16 se judští archiváři zmínili o Chizkijášově kapitulaci. Totožně tuto událost popisují asyrské analý.⁶ Problém nastává při zasazení této pasáže do celého obrazu událostí. Otázkou je, zda celý narativní text (2Kr 18,13–19,37) popisuje jedno celé Sancheríbovo tažení. Porovnáme-li totiž první čtyři verše 2Kr 18,13-16 se zbytkem, počínaje 2Kr 18,17, nalezneme různé perspektivy. Mohou tyto narativní pasáže popisovat různé scény, které se ale vztahují pořád na jedno stejné tažení? Nebo existovala tažení dvě? Událo se tažení popisované v 2Kr 18,17-19,37 před nebo po roce 701 př.n.l.?

Naším úkolem není vytvořit historické rekonstrukce událostí Chizkijášovy doby, ale popsat Deuteronomistův pohled na vládu Chizkijáše a způsob jakým deuteronomistická tradice popisuje historické události své doby.

Podle Gerbrandta je velmi pochybné se domnívat, že Deuteronomista vytvářel zcela novou historii, to ale neznamená, že jeho líčení bylo nutně historicky přesné.⁷ Jinými slovy, Deuteronomista vylíčil události tak jak jdou skutečně po sobě, ale jako část jednoho

⁵ *Gerald Eddie Gerbrandt: Kingship according to the deuteronomistic history. Society of Biblical Literature 1986, str. 68*

⁶ *Petr Dubovský: Hezekiah and the Assyrian spies. Editrice pontificio istituto biblico: Reconstruction of the Neo-Assyrian Intelligence Services and its Significance for 2 Kings 18-19, Roma 2006, str. 231*

⁷ *Gerbrandt, str. 71*

Sancheríbova tažení. Toto potvrzují chronologické odkazy v textu. Podle 2Kr 18,2 Chizkijáš vládl 29 let. V 2 Kr 18,13 se následující události dějí ve 14. roce Chizkijášova života. To že jsou události 2Kr 20 stále umístěny do této doby je potvrzeno 2Kr 20,6, kde se mluví o přidaných 15 letech Chizkijášovy vlády. Takto Deuteronomista objasňuje, že všechny události od 2Kr 18,13 až do konce, jsou ve vzájemném vztahu.

Gerbrandt zmiňuje povzdech Dr. Johna Graye, jak nešťastně Deuteronomista soustředil svou pozornost na pouhou jednu sérii událostí ve 29 letech trvající vládě Chizkijáše tak, že vše ostatní zůstalo zahaleno temnotou. Vzápětí však dodává, že toto je pohled historika. Kdo pozorně studuje Deuteronomistův případ chápe, že Deuteronomista svým výběrem materiálu ukazuje na to, co považuje za důležité pro svůj pohled na Chizkijáše jako krále a pro svůj pohled na to, jak má být interpretována historie Izraele.⁸ Fakt, že Deuteronomista strávil tři kapitoly při popisu událostí kolem krále Chizkijáše ukazuje na to, jakou důležitost mu v historii Izraele přisuzuje, obzvláště při porovnání s ostatními králi.

Předtím, než se pustíme do Deuteronomistova hodnocení krále Chizkijáše, musíme zmínit jeden fakt, a to, že pasáž 2Kr 18,13-20,9 je identická s pasáží Iz 36-39. Převládá názor, že Královská je precedentní a zmíněná pasáž Iz 36-39 byla vzata z Královské a vložena do Izajáše jako pozdější dodatek.⁹ Pasáž ale není kompletní. Proč byla vynechána část 2Kr 18,14-16 o Chizkijášově kapitulaci, tím se budeme zabývat v kapitole Izajáš.

1.2 Deuteronomistovo hodnocení Chizkijáše

Pro analýzu Deuteronomistova hodnocení se musíme opět vrátit na úvod Chizkijášovy vlády. Zde Deuteronomista uvádí své soudy nad Chizkijášem. Tyto soudy jsou podle Gerbrandta nejrozhodnější znaky Deuteronomisty, tedy nejlepší příklady jeho tvorby.¹⁰ Deuteronomistovo hodnocení Chizkijáše lze spatřit v 2Kr 18,3-6. Ve 3. verši se nachází šablonové uznání, formule: „Činil to, co je správné v Hospodinových očích, zcela jak to činil jeho otec David.“, které je dále rozšířeno a vysvětleno ve verších 4.-6. Deuteronomista tak formálně řadí Chizkijáše mezi dobré krále, na rozdíl např. od jeho otce.

Všech šest králů, kteří obdrželi pozitivní hodnocení před Chizkijášem, obdrželo pouze ono šablonové uznání (2Kr 18,3). Po něm následovalo vždy sdělení: „Avšak

⁸ Gerbrandt, str. 71

⁹ Raymond F Person, Jr.: *The Kings-Isaiah and Kings-Jeremiah recensions*. Walter de Gruyter and Co., Berlin 1997, str. 8-9

¹⁰ Gerbrandt, str. 72

posvátná návrší neodstranili, lid dále obětoval a páčil na posvátných návrších kadidlo.“ Naproti tomu Chizkijáš obdržel od Deuteronomisty rozšířené hodnocení, které bylo taktéž pozitivní, jako základní formule. Tedy, že: „Odstranil posvátná návrší...“ (2Kr 18,4) To, že nenásledoval pouze zákon, ale dokonce vedl náboženské reformy, ho staví do jasného kontrastu k ostatním králům.

Tato rozšířená část pozitivního hodnocení byla přidána pouze u Chizkijáše a Jošijáše.

V pátém verši je toto vyvýšení Chizkijáše nad všechny před ním Deuteronomistou explicitně vyjádřeno.

Gerbrandt si všiml, že hodnocení v 6. verši slovy: „Přimkl se k Hospodinu,...“ je typické pro Deuteronomistu. Hebrejská slova „přimknout“ a „Hospodin“ (יְהוָה, קָבַץ), se ve spojení vyskytují ve Starém zákoně desetkrát, z toho pouze dvakrát mimo deuteronomistickou tradici.¹¹ Toto spojení je tedy pravděpodobným znakem Deuteronomistovy tvorby.

Verše 7. a 8. popisují Chizkijášovu poslušnost. Podle Deuteronomisty Hospodin požehnal poslušnému Chizkijášovi a tomu se tak dařilo vojensky při dobývání pelištejských měst a vzbouření se proti Asýrii. Tato sdělení jsou podle mnohých badatelů motivována spíše teologicky, než historicky. Ačkoliv nelze historicky dokázat, že se tyto události za vlády Chizkijáše skutečně staly, byly vybrány a umístěny do textu tak, aby zdůraznily úspěšnost Chizkijášovy vlády.

Podobný pozitivní postoj vůči králi Chizkijášovi, který se nachází v úvodu jeho vlády, můžeme spatřit v narativních textech popisujících jeho činy. V 2Kr 19,1 je uvedeno, jak zareagoval Chizkijáš na slova Asyrského nejvyššího číšníka: „roztrhl své roucho, zahalil se žíněnou suknicí a vešel do Hospodinova domu.“ Gerbrandt si klade otázku, zda tuto pasáž sepsal Deuteronomista sám, či zda ji převzal z již existující tradice, vzhledem k tomu, že postoj tohoto vyprávění, ve kterém vyjadřuje Chizkijáš svou pokoru a pokání, velmi dobře koresponduje s pozitivním hodnocením v úvodu.

Badatelé se běžně shodují, že základem Deuteronomistova pozitivního hodnocení krále Chizkijáše, jsou jeho reformní aktivity. Gerbrandt uvádí dva takovéto badatele: Bernharda Anderson píše: „Ve 2Kr 18 deuteronomistický editor uděluje jednoznačné uznání jeho vládě, ... Tato pocta se samozřejmě zakládá na Deuteronomistově předpokladu, že pravá služba Hospodinu musí být centralizována do Jeruzaléma.“¹² Podobně se vyjadřuje Zimmerli, a sice po zmínění vysokého hodnocení Chizkijášovy historické úlohy: „Zakládá

¹¹ Gerbrandt, str.73

¹² Bernharda W. Anderson: *Understanding the Old Testament*. Pearson Prentice Hall 2006, str. 208

se to na faktu, že mu byla známa reforma kultu.¹³ Mnoho dalších badatelů se domnívá, že hodnocení ve verších 2Kr 18,3 a 5 se zakládají na Chizkijášově reformě popsané v 2Kr 18,4.

Jak Gerbrandt správně tvrdí, tento předpoklad, že základem Deuteronomistova pozitivního hodnocení Chizkijáše jsou jeho reformní aktivity, musí být přezkoumán.

Nejprve vylučuje, že by dával Deuteronomista pocty podle délky doby vlády. Dokazuje to tím, že dokonce i Jošiášovi, který je obecně považován za Deuteronomistův primární model pozitivního krále, věnoval méně kapitol, konkrétně dvě, zatímco Chizkijášovi tři. Uzijáš vládl 52 let a obdržel pozornost na pouhých sedmi verších. Je tedy zřejmé, že se jedná spíše o úctu, kterou choval Deuteronomista k Chizkijášovi. Gerbrandt si ovšem všiml, že v porovnání s obecným vědeckým úsudkem, že základy pozitivního hodnocení jsou spatřovány v Chizkijášově reformě, se Deuteronomista Chizkijášově reformě věnoval pouze ve dvou verších a to 2Kr 18,4 a 18,22. Naznačuje, že reforma nebyla základem Deuteronomistova pohledu, ten můžeme spíše nalézt v popisu událostí, které Deuteronomista vybral z období Chizkijášovy vlády.¹⁴

Tento výklad je podpořen Deuteronomistovým výběrem slov při hodnocení Chizkijáše. V 2Kr 18,5 stojí: „Doufal v Hospodina,..." Toto Deuteronomistovo sdělení je velmi specifické v tom, že sloveso „doufat“ (פּוּל) pro něj není běžné. Výraz „doufat“ se vyskytuje v celé deuteronomistické historii šestnáctkrát, ale z toho desetkrát je užit v těchto třech kapitolách o Chizkijášovi. Dále se žádné z šesti užití výrazu mimo pasáže o Chizkijášovi netýká doufání v Hospodina. Childs: „Ačkoliv se sloveso „doufat“ vyskytuje v Izajášově teologii, je centrálním výrazem v deuteronomistické teologii a slouží spíše jako kategorie, kterou je charakterizován Chizkijáš.“¹⁵ Ve věci slovesa „doufat“ jako kategorie, kterou je Chizkijáš charakterizován, se Gerbrandt s Childsem ztotožňuje, to ale již neplatí o tvrzení, že výraz „doufat“ (פּוּל) lze označit jako centrální výraz v deuteronomistické teologii. Zdůrazňuje, že mimo tuto pasáž se tento termín vyskytuje pouze šestkrát (jednou v Deuteronomiu a pětkrát v Jozue). V tomto světle se Gerbrandtovi jeví, že Deuteronomista vzal tento termín z již existující tradice a zdůraznil ho v tradici, kterou vyhradil pro Chizkijáše.¹⁶ To je v podstatě hlavním problémem vyprávění o rozhovoru asyrského nejvyššího číšníka k vyslancům Chizkijáše na hradbách Jeruzaléma, kde se termín „doufat“

¹³ Gerbrandt, str. 75-76

¹⁴ Gerbrandt, str. 76

¹⁵ Brevard S. Childs: *Isaiah and the Assyrian Crisis*. S.C.M. Press, 1967, str.85

¹⁶ Gerbrandt, str. 76-77

(נחב) vyskytuje sedmkrát v rozmezí šesti veršů. Tedy buďto Deuteronomista vytvořil tento narativní text o konfliktu mezi Asyřany a Judskem takovým způsobem, ve kterém je ústřední otázkou naděje a tím vyjádřil jak Chizkijáš „doufal“ v Hospodina, a nebo Deuteronomistu zaujala již existující tradice obsahující klíčové slovo „doufat“, které Deuteronomista použil pro hodnocení Chizkijáše.

Gerbrandt tvrdí, že z textu vyplývá, jak důležité bylo pro Deuteronomistu zmínit odstranění posvátných návrší. Zmínka o jejich odstranění tvoří první část čtvrtého verše (4a), zatímco druhá (4b) se týká odstranění bronzového hada Nechuštana. Domnívá se, že v Královské zřejmě existovala tradice Chizkijášovy reformy 4b. Tuto tradici Deuteronomista uchopil a zřejmě připojil zmínky o centralizaci kultu odstraněním návrší v 4a. V zápětí ale dodává, že by bylo unáhlené přisoudit Deuteronomistovi autorství 4a. Odstranění posvátných návrší mohl také převzít od již existující tradice. Pokud by tomu tak bylo, ukazovalo by to na skutečnost, že Chizkijášovy reformy nebyly základem Deuteronomistova hodnocení Chizkijáše.

Vyplývají z toho tedy dvě možnosti. Buď chtěl Deuteronomista vyjádřit, že Chizkijáš byl dobrý král, protože se účastnil reformy, a nebo že dobrý král Chizkijáš se také účastnil reformy.

Zmínka o vybití Pelištejců v 2Kr 18,8, jak už bylo zmíněno výše, má zřejmě kultický charakter, spíše než historický. Odkazuje na jinou postavu Starého zákona, která také vybíjela s pomocí Hospodina Pelištejce, krále Davida. Deuteronomista tím chtěl zdůraznit Chizkijášovu udatnost, což potvrzuje fakt, že tuto zmínku umístil bezprostředně před narativní text o vpádu Asyřanů.

Narativní text, 2Kr 18,9-19,37, lze rozdělit na několik částí. První (18,9-12) popisuje pozadí pádu Samaří velmi podobným jazykem jako 2Kr 17. Druhá (18,13-16) uvádí vpád Asyřanů do Judska. Tato část velmi pravděpodobně pochází z jiného zdroje než následující (18,17 a dále).¹⁷ Deuteronomista použil různé typy materiálu k vytvoření své tradice, ta nakonec vznikla propojením těchto jednotlivých vyprávění, tedy sloučením časů i látek. Tato krátká pasáž 18,13-16, pocházející z jiného letopiseckého zdroje popisuje, jak se Judsko vypořádalo s výhrůžkami Asýrie, která před jejich zraky zničila severního souseda.

To že Deuteronomista vložil do textu tuto pasáž, kde se snaží Chizkijáš zachránit Jeruzalém zlatem a stříbrem z Chrámu, má svůj význam. Gerbrandt cituje několik názorů badatelů.¹⁸ J.Robinson se domnívá, že důvod proč Deuteronomista vložil tuto pasáž, je jeho

¹⁷ Childs, str. 69-70

¹⁸ Gerbrandt, str. 80-81

zájem o historii Chrámu, spíše než o politickou historii. Tuto interpretaci Gerbrandt vyvrací tvrzením, že Královská se zabývá lidmi jako celkem, a tedy více králem než Chrámem. Více souhlasí s interpretací funkce pasáže (18,13-16) u Jenkinse a Frickeho. Ti sledují kontrast s následujícím narativním textem popisujícím úspěch záchrany Jeruzaléma skrze obrácení se na Hospodina v pokoře a doufání. Gerbrandt cituje Frickeho *Das zweite Buch von den Königen*: „Proto toto Deuteronomistovo sdělení by mohlo být znamením, že si člověk nemůže koupit svobodu pouze penězi. Vždyť čeho dosáhl Chizkijáš zaplacením tohoto vysokého tributu? Ničeho!... Chizkijáš zde jasně neuspěl. Tak se to jeví Deuteronomistovi.“

¹⁹ Pasáž tedy zřejmě Deuteronomista zařadil pro ukázání kontrastu světského jednání ve strachu před člověkem a jednání ve víře v Hospodina a bázni před Ním.

Následuje třetí největší část narativního textu, popisující Hospodinovu záchranu Jeruzaléma (2Kr 18,17-19,37). O této části rozpracoval velmi podrobnou studii Brevard S. Childs,²⁰ ve které rozeznává dvě paralelní větve (B1 a B2) tradice vyprávění o záchraně Jeruzaléma. Obě větve podle něho sdílejí stejný kmen tradice, ale jsou na sobě literárně nezávislé. Oba tyto zdroje se podle Childse odkazují na stejnou událost. Childs se domnívá, že Deuteronomista použil tyto dvě větve a pomocí nich přepracoval tradici tak, aby mohl dle svého popsat vládu Chizkijáše. V textu 2Kr jsou Childsem větve tradice rozděleny takto: B1 = 18,17-19,9a, 36f.; B2 = 19,9b-35.²¹

Gerbrandt s Childsem souhlasí v tom, že paralelní větve tradice B1 a B2 odkazují na stejnou událost. Zároveň ale zdůrazňuje, jak současná podoba textu naznačuje, že Deuteronomista je viděl jako po sobě jdoucí scény, jako série událostí. Gerbrandt potvrzuje, že B1 i B2 mají stejnou strukturu posloupnosti událostí, a že centrem obou zdrojů je král Chizkijáš s jeho vzpurnou odezvou na asyrský útlak.

Jak Gerbrandt správně uvádí, obecně v 2Kr jako knize prorocké je o prorokovi řečeno jen málo. Pohled je skutečně zaměřen na to, co Chizkijáš učinil s Asyrským ultimátem. A velmi vypovídající je také to, co naopak neučinil. V textu není ani zmínky o vojenské přípravě na obranu, ani o vyslání poslů do Egypta pro vojenskou pomoc, jak mu to vyčítají Asyrští vyslanci, nýbrž jen o jeho důvěře v Hospodina. To ukazuje na cíl pisatelů a editorů textu, poukázat na to, že prorok není Hospodinem vyvolen, aby využíval zázraků k vyřešení krize. Naopak tento úkol je svěřen každému z lidu. Nejvěrnější z Hospodinových služebníků mezi lidmi, Chizkijáš při tom, ale nemá spolehat na pomoc

¹⁹ Gerbrandt, str. 83

²⁰ Childs, str. 69-103

²¹ Childs, str. 74

cizích národů a jejich božstev, nýbrž spoléhat výhradně na Hospodina. Popis Chizkijášova jednání a fakt, že je centrem pozornosti námi zkoumaného textu tak zapadá do Deuteronomistovi teologie.

Gerbrandt zmiňuje ve své knize Frickeho poznámku o tom, že zmínky o Chizkijášově kajícím aktu 19,1 a stanovení „dne soužení, trestání a ponižování“ v 19,3 pravděpodobně odkazují na jeho předchozí špatný politický krok, popsany v 18,13-16.

Ačkoliv obraz Chizkijáše v B2 je poněkud rozdílný (v B2 je více nezávislý ve své modlitbě k Hospodinu a neposílá pro Izajáše), jeho výzva k odporu je skutečně stejná. Na místo vyjednávání nebo posláni pro pomoc, obrací se na Hospodina v prosebné modlitbě.²²

Chizkijášova modlitba nemá paralelu v B1, tu nahrazuje Chizkijášova zpráva zasláná Izajášovi, obsahující žádost o to, aby se prorok modlil k Hospodinovi za ostatní.

Forma Chizkijášovy modlitby nese podle Childse silné známky tradičních kultických vzorů, tj. mimo jiné charakteristika Deuteronomistova stylu.²³ Gerbrandt dodává, že důraz v modlitbě není ani tak na prosbě či detailech krize, ale na vyjádření spoléhání se na Hospodina.²⁴

Dostáváme se k části textu o Chizkijášově nemoci (2Kr 20,1-11), ta byla literárně připojena za část textu o záchraně Jeruzaléma. Gerbrandt i Fricke zdůrazňují, že ačkoliv v této části vystupuje postava Izajáše, podobně jako v 19. kapitole není pozornost zaměřena na Izajáše a jeho proroctví, ale na Chizkijáše.²⁵ Je to opět především Chizkijášova víra v Hospodina, která je zde demonstrována, a po té skrze muže Božího je Hospodinem potvrzena účinnost Chizkijášovy víry. Celá pasáž nám nepřináší nic nového o Chizkijášově jednání ani o Deuteronomistově pohledu na něj. Spíše potvrzuje vše, co bylo doposud naznačeno. V této části textu se jedná o Chizkijášovu osobní věc, zatímco v předchozích se jednalo o věc veřejnou. V obou dochází k důvěře v Hospodina. Hospodinovo potvrzení, že důvěra není zbytečná a nakonec i k jednotnému způsobu nahlížení Deuteronomisty na Chizkijáše.

Závěrečná pasáž o Vyslancích z Babylónu je propojena s částí předchozí o Chizkijášově uzdravení, ale i s celým blokem textu popisujícím prvních 14 let Chizkijášovy vlády.

Chizkijáš je znepokojeným Izajášem upozorňován na problém, který nastává, ale

²² Gerbrandt, str.83

²³ Childs, str. 99

²⁴ Gerbrandt, str.84-85

²⁵ Gerbrandt str.85

Chizkijáš Izajáše odbývá bez toho, aby Izajášem naznačovaný problém řešil. Problém se netýká ani tak toho, že by Chizkijáš oslabil obranu Judska tím, že ukázal Babylóňanům příliš, ani toho, že se Chizkijáš chlubil, ale týká se toho, že Chizkijáš odhalením navázal s Babylonem formální vztahy a potvrdil tak dohodu mezi Babylonem a Judskem proti Asýrii. Izajáš, jako předtím, znovu vystupuje a předpovídá Chizkijášův trest. Tato předpověď odkazuje na jinou Izajášovu vizi v 2Kr 20,17-18, kde je patrná redakce pozdější exilové tradice.

Jakkoliv Chizkijáš v 18,17 – 19,37 věřil v Hospodina a jeho záchranu Jeruzaléma před Asyřany, nyní se rozhodl vzít situaci do svých rukou. Svým vyjednáváním s Babylóňany Chizkijáš vložil víru ve vojska a v tyto cizince. Tímto činem Chizkijáš nesplnil svou povinnost jako král. A po tomto jeho rozhodnutí, spolehnout se na cizí vládu, bude následovat porážka a zničení. Izajášovo proroctví předpovědělo Davidově dynastii trest, který vyvstal právě z tohoto spáchaného „zločinu“. Královská dynastie bude vzata do exilu v zemi, které věřila v pomoci při obraně.

Gerbrandt naznačuje, že trest nad Davidovou dynastií byl trestem přímo pro ní samou a ne pro lid Judy a Jeruzaléma.²⁶

Celá pasáž se zaměřuje ve své podstatě na stejnou problematiku jako předchozí, pouze z negativního pohledu. Jediný cíl, ke kterému Deuteronomista a ostatní tradenti směřují, je opět ponaučení pro čtenáře o víře v Hospodina. Jedině důvěra v Boha je správnou obranou.

Chizkijášova odpověď (2Kr 20,19) na Izajášovo proroctví o odvezení do Babylonu se v první části zdá být smířením se a akceptováním Izajášova sdělení, ale následující Chizkijášův dodatek, "jen když bude za mých dnů opravdový pokoj," je již obtížnější na výklad. Rychlý úsudek by mohl považovat Chizkijášovo sdělení za sobecké či nevhodné vůči slovu Hospodina. Gerbrandt se domnívá, že jednou z funkcí předchozí pasáže o Chizkijášově nemoci bylo předeslat pozadí k této pasáži. Hospodin v předešlém příběhu změnil svůj původní, pro Chizkijáše negativní záměr. Pokud by tomu tak mělo být i v tomto případě, musel by Chizkijáš vzápětí upustit od spoléhání se na cizí vládu. Ani to není vyloučeno. Vztahy s Babylóňany byly pravděpodobně jen dočasné, což naznačuje fakt, že Babylóňané nejsou krom tohoto místa nikde jinde zmíněni. 2Kr 20,19 má pravděpodobně vylíčit Chizkijáše jako toho, kdo se podrobuje Hospodinu a verdiktu, zatímco ale doufá, že verdikt by mohl být vzat zpět, jak tomu bylo při jeho nemoci.²⁷

²⁶ Gerbrandt, str.87

²⁷ Gerbrandt, str. 87-88

Gerbrandt shrnuje své posuzování Deuteronomistova porozumění instituce krále do tohoto tvrzení: „Deuteronomista očekává od krále vedení Izraele tak, že bude smlouvou určeným správcem (covenant administrator); pak může věřit v Hospodinovu záchranu. Podstatou této smlouvy (covenant) je povinnost Izraele být absolutně oddán Hospodinu.“²⁸

Shrnutí:

Při podrobném pohledu na Deuteronomistovu práci v 2Kr 18-20 jsme rozpoznali, že postava krále Chizkijáš je autorem potažmo editorem idealizována a vyvýšena. Nejjasněji je to vidět na Deuteronomistově hodnocení Chizkijáše, ale stejně tak i na jeho popisu událostí během prvních čtrnácti let Chizkijášovy vlády.

Podářilo se nám vyvrátit, že by si Deuteronomista vybral Chizkijáše jako vzor dobrého krále z důvodu jeho reformních snah a centralizace kultu. Tento problém Deuteronomistu tížil mnohem méně, než způsob jakým měl před katastrofou zničení Izraele jednat lid a jeho zástupce, král, kterému zprostředkovávali Boží činy a slova proroci. Jsou to totiž skutky králů v době asyrské krize, které měly nejzásadnější vliv na situaci, ve které se Deuteronomistova generace nachází, tedy v exilu. Deuteronomista si uvědomoval, že služba jiným bohům a lidový kult, přispěly k rozkladu Izraele, tedy že králové při jejich podpoře, ať už z politických důvodů jako Chizkijášův otec, činili hřích nebo naopak při jejich potlačování, tak jako Chizkijáš, plnili smlouvu s Hospodinem. Přesto jako hlavní problematiku vidí Deuteronomista vypořádání se s hrozbami Asyřanů a podle něho v tomto jednal Chizkijáš nejlepší možnou cestou, obrácením se na Hospodina. Text uspořádaný Deuteronomistou přímo nevyklučuje, že vojenský způsob řešení asyrské hrozby není správný, a že by tak král neměl jednat (srov. 2Kr 18,8), přesto je pozornost zaměřena na doufání v Hospodina.

Deuteronomistův úhel pohledu je retrospektivní. Jeho inspekce doby před katastrofou má záměr odhalit její viníky a ty, co se zasloužili o její eliminaci nebo alespoň oddálení. Deuteronomista si z jemu dostupných historických pramenů zřejmě po zásluze vybral Chizkijáše, jako postavu která teologicky zapadala do jeho představy o správném jednání při blížící se katastrofě.

²⁸ Gerbrandt, str. 102

2. Chizkijáše podle Chronisty

2.1 Chronista

Knihy Letopisů byly napsány nejdříve kolem roku 450 př.o.l., jiné zdroje uvádí 500-250 př.o.l. Jedná se tedy o nejmladší text vypovídající o králi Chizkijášovi.

Letopisné knihy Paralipomenon obsahují citace z knih Samuelových a Královských, a to textů těchto knih, které se podobají zdrojům dostupným překladatelů LXX, nikoli masoretským textům. Autor někdy cituje prameny z Královské doslova, jindy se objevuje tzv. chronistická zvláštní látka, ta obsahuje především záznamy o stavebních aktivitách a administrativní nebo vojenské záznamy. U pozitivních králů se pak připojují zmínky o reformě bohoslužeb a výběru daní od podrobených národů. Autor sleduje Boží skutky od stvoření až po obnovení chrámu a krom Davidovské posloupnosti jeví také velký zájem o proroky.

Autor často klade důraz na chrám a vyzdvihuje levijce. To naznačuje, že zřejmě i autor sám byl levita, jeden z členů chrámového personálu. Někteří se domnívají, že autor byl chrámový hudebník. Autor, kterého podle typu jeho činnosti budeme nazývat Chronista, se podobně jako někteří jiní bibliční autoři pokouší pomocí popisu historie vyličit dobové teologické problémy.

V předchozí kapitole jsme si uváděli některé otázky a následné odpovědi, které si kladl Deuteronomista. Ve stručnosti si některé zopakujeme: Zklamal nás náš Bůh? Ne! Proč dopustil katastrofu pádu Izraele? Naplnil svá varování skrze proroky! Znamenají porážky od Asyřanů a vítězství Babylóňanů, že Hospodin je slabší než jejich božstva? Naopak, Hospodinova moc se potvrzuje, stalo se tak, jak on chtěl.

Naproti tomu autor knih Paralipomenon stál již před jinými otázkami po návratu z exilu do zaslíbené země: Platí stále smlouva s Hospodinem? Jsme stále Božím lidem? Platí zaslíbení daná Davidovi?

Chronista, aby odpověděl na tyto otázky, vytváří nový pohled na dějiny svého národa.

Porovnáme-li teologie knih Královských a Paralipomenon, najdeme v Paralipomenon patrné rozdíly od Královských. Především je to tzv. „teologie bezprostřední odplaty“. Autor Paralipomenon z pochopitelných důvodů zdůrazňuje to, jak Hospodin žehná a soudí každou generaci podle jejích vlastních zásluh. Ukazuje to především na stavební činnosti, vojenských úspěších a hojnosti potomstva. Přestože závěry archeologických nálezů posledních dob, prezentované ve Finkelsteinově Objevování bible, hovoří přesně naopak,

Chronista přisoudil všechny uvedené úspěchy dobrým králům, naopak některé neúspěchy přiřkl králům zlým v očích Hospodina a věrného lidu.

Důrazem na bezprostřední odplatu Chronista varuje a zároveň motivuje své současníky k obrodě národa a kohezi s Hospodinem.

Důležité je mít v patrnost při zkoumání textu Paralipomenon, že tento propracovaný a plánovitý text je něčím jako výkladem knih Samuelových a Královských, které měly v době Chronistově již vážnost podobnou kánonu. Autor vybírá z knih Samuelových a Královských to, co se mu hodí do konceptu a mnohdy nahrazuje staré pojmy novými.

Vzorem pro Chronistu zůstává doba Davida a Šalomouna (Chronista zmírňuje Šalomounovy hříchy), jeho záměrem je výlučnost Jeruzaléma a chrámu, ale již nereflektuje protisamařské zaměření. Severní Izrael je opět součástí Izraele, všech 12 kmenů dohromady.

2.2 Chronistovo hodnocení Chizkijáše

První verše vyprávění o Chizkijášovi 2Pa začínají v porovnání s 2Kr velmi podobně, pouze s tím rozdílem, že Paralipomenon neobsahuje dataci pomocí roku vlády krále Severního Izraele, Hóšey.

Je to zřejmě Chronistův záměr, co nejméně připomínat doby rozdělení Izraele.

Ani při úvodním souzení Chizkijáše se Chronista neliší od textu, který zřejmě znal, knihy Královské z dílny Deuteronomisty. Chronista, stejně tak jako Deuteronomista, použil formální zahájení a hned po uvedení jména Chizkijášovy matky vložil svůj první nástroj soudu, šablonové uznání: „Činil to, co je správné v Hospodinových očích, zcela jak to činil jeho otec David.“(2Pa 29,2//2Kr 18,3)

Dále se ale Chronista nepokouší napodobit Deuteronomistovu práci, upustí od stručného vyjmenovávání reforem a dobrých skutků a raději řadí za úvod narativní text. Tento text rozšiřuje popis reforem uvedených v Královské a Izajáši. Chronistovy knihy Letopisů jsou proto považovány mnohými za výklad Královské a Izajáše.

Očištění chrámu(2Pa 29,3-19)

Chronista líčí velký zájem Chizkijáše o dům Hospodinův. Již v prvním roce vlády, v měsíci Nisanu, se Chronistův Chizkijáš projevuje jako opak svého otce. Zatímco Achaz „vydrancoval Hospodinův dům i dům královský a domy velmožů a dal všechno asyrskému králi“ a „sebral nádoby Božího domu, osekal v Božím domě zlaté předměty, dveře

Hospodinova domu uzavřel a udělal si v Jeruzalémě oltáře na každém nároží“ (2Pa 28,21;28,24), Chizkijáš „otevřel dveře Hospodinova domu a opravil je“ (2Pa 29,3).

Zde se nachází Chronista v ostrém rozporu s Deuteronomistou (srov. 2Kr 18,16), Chizkijáš by po Chronistově líčení Achazova „rabování“ Chrámu ani neměl co osekat ze dveří, aby tak mohl zaplatit tribut Asyřanům. Chronista popisuje Chizkijáše naopak jednajícího s úctou k domu Božímu, otevírajícího, co otec zavřel a napravujícího, co otec zničil.

Dostáváme se k místu, kde poprvé Chronista zřejmě nechtěně, profiluje sám sebe. Chizkijáš shromáždil veškerý chrámový personál, kněze a levity, ale v následné přímé řeči oslovuje přímo pouze levity, přestože jeho řeč má vybídnout k aktivitě i kněží.

Dále v řeči označuje viníky, hříchy a jejich následky.(29,6-9) Iniciuje očištění Chrámu, znovu připomíná vyvolenost lidu(29,11). Chronista tímto oslovuje své soudobé čtenáře, kteří si musí také uvědomit, že smlouva stále trvá a začít znovu. Chizkijášovi levité a kněží musí obnovit službu Hospodinu “pouze“ očištěním Chrámu, Chronistův lid musí vystavit celý Chrám znovu.

Chizkijášovi je po šestnácti dnech oznámeno očištění chrámu, které tudíž nebylo o den dokončeno včas do zahájení svátku Pesach (15. nisanu). Jak se s touto časovou prodlevou vyrovná Chizkijáš bude později předmětem mnohých soudů. Zároveň zde Chronista zřejmě vyjadřuje svou první kritiku kněží. (srov. 2Pa 30,3)

Závěru této pasáže dominují předměty používané při bohoslužbách v Chrámu. Chizkijášovi je sděleno, že byly všechny vráceny na své místo. Chronista tak opět učinil paralelu ke své soudobé situaci při líčení doby Chizkijášova kralování. Předměty z Chrámu byly navráceny Peršany židům vracejícím se do Jeruzaléma. Tyto předměty tak zajišťovaly kontinuitu s Šalomounovým chrámem.

Obětování, chválení a posvěcování (2Pa 29,20-36)

Této pasáži dominují především oběti, které Chizkijáš nařídil v celém Izraeli. Chronista popisuje velké kultické oslavy po očištění chrámu, které nemají obdobu v celém Starém zákonu, a to proto, že se pravděpodobně zakládají na směsi kultických rituů z doby života Chronisty a nařízeních o obětování, tak jak stojí v Tanachu (srov. Num 7,88; Ezra 6,17; 8,35).

Chronista vyjadřuje jak Chizkijáš organizuje kult s odkazy nejen na Davida, ale i na Gáda a Nátana, kteří jsou Chizkijášovi současníci. Chizkijáš nenařizuje vždy sám, často se

radí s velmoži.

Slavení Pesachu (2Pa 30)

Tato pasáž je tematicky přímo napojena na pasáž předcházející. Pro Chronistu je důležité vyjádřit, že všechny Chizkijášovy kultické zákroky provedl hned v prvním roce své vlády. Dalším Chronistovým záměrem je sdělit svému soudobému čtenáři, jak moc se snažil již Chizkijáš znovu sjednotit všech dvanáct kmenů, a to bezprostředně po pádu Severního Izraele. To je zdůrazněno zejména postavením této zmínky na začátku pasáže o slavení Pesachu. Chizkijášova snaha o slavení předního židovského svátku spolu s donedávna znesvářenými bratry je jeden z hlavních pilířů Chronistova líčení postavy Chizkijáše, zahrnující nejen záměr sjednotit dvanáct kmenů, ale i pokus o jednotný kult v celém Izraeli. Obojí jsou klíčovými úkoly Chronisty v jeho poexilní době.

V předchozí pasáži zmiňuje Chronista datum dokončení očištění chrámu (2Pa 29,17), 16. den v měsíci Nisanu. Svátek Pesach připadá na 15. den v měsíci Nisanu a proto nebylo možná o jeden den započít oslavy Pesachu v předepsaný čas. Chronistův Chizkijáš se radí s velmoži a společně rozhodují o tom, že se svátek bude slavit v druhém měsíci (Ijaru). Chronista tak nekritizuje tento hrubý zásah do kultického kalendáře a naopak mlčky odkazuje na podobnou událost zaznamenanou v textu Numeri 9,6-13. Chizkijáš je po několikáté (srov. 2Pa 29,30; 30,2; 30,4-5a) líčen jako demokratický vladař radící se s ostatními bohatými, zde dokonce i s celým shromážděním. To vypovídá v paralele více o době Chronistově a poexilního lidu, pracujícího po letech útlaku na obnově Izraele bez diktátorského zřízení. Důvody posunutí času oslav Pesachu popsány v 2Pa 30,3 jsou dva; kněží se neposvětili (srov. 2Pa 29,34) a lid se nestihl shromáždit do Jeruzaléma. Důvod proč se kněží neposvětili Chronista naznačuje v předchozí kapitole. V 2Pa 29,7 stojí, že se kněží posvěcovali 7 dní a 8. dne vstoupili do chrámu, aby jej očistili. 2Pa 29,34 už explicitně zahrnuje kritiku kněžích, kteří se posvěcují pomaleji než lévici a ti jim pak musí pomáhat s přípravou obětních zvířat. Důvody promeškání času slavení hodu beránka se dají shrnout na liknavost kněží a lidu. Rozhodnutí o změně času zahájení oslavy hodu beránka neleží podle Chronisty na Chizkijášovi samotném, ale i na velmožích a celém shromáždění (2Pa 30,2; 30,4). Tento i další následující negativní aspekty v Chronistově vyprávění, dodávají celému sdělení důvěryhodnost a dá se tedy považovat za historicky spolehlivé.

List (2Pa 30,6-9), který nechal Chizkijáš s velmoži číst po celé zemi, má formu kázání a obsahuje několik stylistických her se slovy. (Navraťte se k Hospodinu, On se vrátí

k vám.) V listu, který je určen dobytému Severnímu Izraeli, převládá především důraz na pokání a návrat k Hospodinu. Nalézáme zde opět paralelu s dobou Chronisty, který tak zároveň oslovuje Židy v Persii a vyzývá je k návratu do Země zaslíbené. Reakce jsou různé a ze strany Izraelců převážně výsměšné. Naopak na Judejce zapůsobil Hospodin svou mocí tak, že jednomyslně plnili příkazy Chizkijáše a velmožů (2Pa 30,12). Tato reakce souhlasí s obvyklým vzorem Chronisty: Jelikož Chizkijáš naslouchá Hospodinu, Hospodin je s Chizkijášem, a proto lid poslouchá Chizkijáše. Chronista zdůrazňuje individuální zodpovědnost a původ správného jednání jedince v Hospodinově moci.

Velmi početné shromáždění, které přišlo do Jeruzaléma slavit svátek nekvašených chlebů povstalo a začalo odstraňovat všechny oltáře a vykuřovadla v Jeruzalémě (2Pa 30,13-14). Zatímco při očištění chrámu Chronista popisuje jako iniciátora Chizkijáše a jako exekutory kněží a levijce, při očištění zbytku Jeruzaléma není iniciátor uveden a exekutory jsou lidé, kteří dorazili na pozvání Chizkijáše ke slavení Pesachu. Naznačuje to samozřejmost s jakou je Chronistův Chizkijáš následován.

Chronista jmenuje především poutníky z kmenů Severního Izraele, kteří se neočistili tak, jak je předepsáno. Levijci je museli proto posvětit a Chizkijáš za ně pronáší modlitbu (2Pa 30,18b-19). Smyslem této modlitby je omluvit nedostatky v plnění kultovních předpisů, které jsou nahrazeny nebo lépe řečeno doháněny upřímným náboženským záměrem, doslova „dotazováním se upřímným srdcem“. Srovnáme-li předchozí liknavost při posvěcování se kněží a shromažďování lidu (30,3), posunutí slavení Pesachu (30,2) a nyní neočištění se účastníků oslav hodu beránka(30,18), musíme konstatovat, že je to zjevný Chronistův záměr stavět upřímný náboženský prožitek a vnitřní touhu po blízkosti Hospodinu nad rigidní plnění nařízení. Stejným způsobem přistupuje Chronista k vytváření portrétu krále Chizkijáše.

Ve verši 22. Chronista opět vyzdvihuje levijce. Chizkijáš promlouvá k srdcím všech levijců, kteří sloužili Hospodinu s mocným zaujetím. Přitom levijci, narozdíl od kněží, lidu i Chizkijáše, podle Chronisty nezanedbali žádné z nařízení.

Po výčtu hojnosti věnovaného dobytka, štědrosti Chizkijáše i velmožů a veselí Judejců i ostatních Izraelců, zmiňuje Chronista, že „V Jeruzalémě byla veliká radost, jaká v Jeruzalémě nebyla ode dnů izraelského krále Šalomouna, syna Davidova.“(2Pa 30,26) To bezpochyby vypovídá o několika Chronistových záměrech. Ten tímto sděluje, nejen že se oslavy způsobem slavení a hojností podobaly oslavám za dob krále Šalomouna, ale také, že znovu jednota Izraele, taková jaká byla naposledy za krále Šalomouna, je možná. A

neposledně Chronista čtenáři sděluje, že po Davidovi krom Šalomouna vládl Izraelcům další král, který byl věrný Hospodinu, a kterého provázelo Hospodinovo požehnání, král Chizkijáš. Tímto posledním záměrem sdělení vyjadřuje Chronista ujištění o posloupnosti Davidovské dynastie.

Zajištění chrámové bohoslužby (2Pa 31)

Jako předlohu pro tuto kapitolu použil Chronista 2Kr 18,4-7a a do této rámcové předlohy dosadil detaily Chizkijášových reforem. Přestože v Paralipomenon není Chizkijáš podmětem exekutivy reforem tak jako v Královské, z kontextu vyplývá, že byl jejich iniciátorem.(2Pa 29,5-11; 30,6b-9)

Ve verších 2Pa 31,2-19 vložil Chronista velmi podrobný popis chrámových desátek a jejich přerozdělení. Tento fakt více vypovídá o Chronistově zaměření na chod chrámu a chrámového personálu. Naopak zmínku z 2Kr 18,4 o bronzovém hadu Chronista zřejmě záměrně opomenul. Jestliže zde v Chronistově teologii hrají největší roli reorganizační chrámové reformy, kterým věnoval celých 18 veršů (2Pa 31,2-19) a destrukce nechrámových kultů popsané v následujícím jediném verši (2Pa 31.1), zmínka o roztržitém Nechuštána se Chronistovi do teologického konceptu nehodila. Chronistův koncept národního buditelství by negativní zmínka o rušení Mojžíšské tradice zřejmě nepodpořila, a tak je celá záležitost bronzového hada Chronistou ignorována. Vyloučit ale nemůžeme ani fakt, že Deuteronomistova kniha Královská v Chronistově době zmínku o bronzovém hadu neobsahovala, ta mohla být dodatkem pozdějších tradentů.

Chronista rozděluje zodpovědnost za chod chrámu mezi Chizkijáše, který odpovídá za oběti a mezi lid, který se má starat o kněží a levijce (2Pa 31,3-4). Verše 2Pa 31,5-6 popisují lojalitu, kterou lid choval k Chizkijášovi. Verše 2Pa 31,3-6 tak odráží představy Chronisty o sounáležitosti a vzájemné zodpovědnosti lidu a krále tak, jak jeho doba vyžadovala. Za zmínku stojí i Chronistovo symbolické vyjádření „teologie bezprostřední odplaty“ na období setby a sklizně, 3. a 7. měsíce Sivanu a Tišri (2Pa 31,7).

Azarjáš, hlavní kněz z domu Sádokova, který v 10 verši Chizkijášovi oznamuje zprávu o hojnosti a Hospodinově požehnání, může být Chronistův záměrný odkaz na stejnojmenného kněze krále Šalomouna. To podporuje předchozí Chronistův náznak líčení Chizkijáše v podobném světle jako David a Šalomoun. (srov. 1Kr 4,2; 4,5)

Poslední dva verše (2Pa 31,20-21) obsahují Chronistovo nejrozsáhlejší hodnocení Chizkijáše. Toto hodnocení odráží hodnocení z 2Kr 18,5-7a. Chronista věnuje Chizkijášovi

takové hodnocení, které se od něho krom Jošiáše nedostalo žádnému jinému králi po Davidovi a Šalomounovi.

Chizkijáš je pozitivně hodnocen za svůj vztah k Hospodinu. V centru hodnocení pozitivních skutků stojí činění dobrého, upřímného(správného, přímého) a pravdivého před Hospodinem a dotazování se Hospodina. Celým rozbořením textu Chizkijášova hodnocení v Královské a Paralipomenon se budeme zabývat ve 4. kapitole Srovnání hodnocení.

Obležení Jeruzaléma a zkoušení Chizkijáše (2Pa 32,1-23)

Také pro tuto kapitolu vyhledal Chronista předlohu ze staršího zdroje. Zde používá kostru vyprávění z Izajáše. Chronista využívá téměř všechny součásti z Izajášova rámce příběhu o obléhání Jeruzaléma, ale každou z těchto součástí vypráví trochu jinak.

Hned první verš vypovídá o způsobu jakým přistupuje Chronista k vyprávění o Chizkijášovi. Použitím přechodového úvodu uplatňuje Chronista teologii bezprostřední odplaty. „Po těchto událostech a skutcích věrnosti přitáhl Sancheríb...“(2Pa 32,1). Chronistův Chizkijáš nemusí čekat, jako u předchozích spisovatelů, na svůj čtrnáctý rok vlády, ale je od Hospodina za dobré skutky bezprostředně odměněn záchranou Jeruzaléma.

Chronista, na rozdíl od starších zdrojů, vynechal ve svém vyprávění zmínku o Chizkijášově platbě tributu(2Kr 18,15-16) a Chizkijášovu modlitbu za záchranu (Iz 37,16-20). Chronistův Chizkijáš se pro záchranu města modlit nemusí, jelikož se prokázal dobrými skutky při vykonání náboženských reforem. Takto vidí příčinu a následek Chronista v jednání pro a proti Bohu.

Chronistův Chizkijáš se jako v předchozích kapitolách prokazuje ve své vládě demokratickými prvky a o obranných opatřeních se radí s velmoži a bohatýry. Vodní obranná opatření, popisovaná v Paralipomenon zřejmě znal Chronista ze stejného zdroje, na který odkazuje 2Kr 20,20. Chizkijáš se v Paralipomenon na místo modliteb či placení tributu věnuje i dalším obranným činnostem: stavebním, zbrojním a vojenským (2Pa 32,5-6a).

Následuje povzbuzující řeč krále k obráncům města (2Pa 32,7-8a). V ní Chizkijáš připouští kvantitativní převahu nepřítele, současně ale vyzdvihuje kvalitu Hospodinovy paže nad paží z masa. Král spoléhá na Hospodina, který pomůže a bude bojovat. Odpovědí lidu je spolehnouti se na Chizkijášova slova. Chizkijáš je přímým zástupcem lidu ve spoléhání se na Hospodina. Zatímco Deuteronomista používá pro spoléhání častěji hebrejských kořenů נִסַּב, zde je užito kořenů יָמַס, tedy spíše opřít se (2Pa 32,8).

Po té Chronista zařazuje řeč Asyřanů (2Pa 32,10-19), kterou nechal zaslat Sancherib z Lakíše do Jeruzaléma. Tato řeč nese v Chronistově podobě jen nepatrné rozdíly oproti starším zdrojům. Rozdíl je pouze v reakci. Izajáš a Chizkijáš nijak neoponují tvrzením Asyřanů, že Hospodin, stejně jako božstva předchozích dobytých území, nemůže vysvobodit Judsko a Jeruzalém z rukou Asyrského imperátora. Namísto toho, aby odpovídali Asyřanům, se Chizkijáš a Izajáš modlili a doslova „křičeli v nebesa“ (2Pa 32,20). Hospodin v reakci na to poslal anděla, aby zahubil krále a jeho bohatýry. Srovnáme-li tento verš 2Pa 32,21. s 2Kr 19,35-37, zjistíme, že starší zdroj činí anděla aktivním. Chronistova teologie toto nemůže připustit, a tak anděla posílá Hospodin, a to proto, že Chizkijáš s Izajášem ho o zázrak tolik prosili ve svých modlitbách. V Chronistově podání se tedy krom Izajáše podílel i Chizkijáš na přesvědčení Hospodina, aby seslal zázrak v podobě anděla.

Chizkijášova nemoc a úspěchy; babylonští vyslanci; Chizkijášova smrt (2Pa 32,24-33)

Z Chronistova vyprávění o Chizkijášově smrtelném onemocnění nelze s jistotou určit, zda si Chizkijáš zavinil onemocnění sám svými předchozími hříchy. Chronista nezmiňuje ani Chizkijášovo uzdravení. Je dokonce možné, že rozsah Chronistovy zmínky o Chizkijášově nemoci se omezuje pouze na první větu 24. verše (2Pa 32,24a) a veškerá další sdělení o Chizkijášově domýšlivosti a následné pokoře se týkají událostí po Chizkijášově uzdravení.

Vzhledem k předchozí zkušenosti s Chronistovo prací a jeho stručnosti při vyprávění v této pasáži, budeme předpokládat, že Chronista odkazuje na práci Deuteronomisty nebo podobný zdroj a nebo zdroj jim oběma společný např. Knihu králů judských a izraelských (2Pa 32,32).

24. verš obsahuje stručnou zmínku o Chizkijášově modlitbě k Hospodinu a odpověď v podobě zázračného znamení. Chronista použil pro znamení hebrejský výraz מופת. Je tedy možné, že by odkazoval na znamení dané Chizkijášovi Hospodinem skrze Izajáše v 2Kr 20,8-9, kde Deuteronomista užil pro znamení hebrejský výraz אור? Je to velice pravděpodobné, vzhledem k tomu, že to samé znamení (v Královské אור a v Paralipomenon מופת), totiž navrácení stínu na Achazových stupních o 10 stupňů nazpět, tolik zaujalo vyslance Babylónských knížat (taktéž hebrejský výraz מופת; 2Pa 32,31). Jejich zájem nemůže být ani pro dobového čtenáře překvapením, vzhledem k tomu, že v této době se Babylónská kultura pyšnila svou vynikající astrologií.

Ve verši 2Pa 32,25 líčí Chronista Chizkijášovu hříšnost, kterou někteří považují za příčinu Chizkijášova onemocnění.²⁹ Toto tvrzení ovšem nemůže platit z důvodu pořadí událostí. Pokud totiž předpokládáme to, co jsme dokázali výše, tak platí toto pořadí: Chizkijáš onemocněl, modlil se, bylo mu dáno znamení o uzdravení a za toto znamení (ve 2Pa 32,25) není vděčný a jeho srdce se stalo domýšlivým. Fakt, že Chronista má na mysli nevděčnost za ono zázračné znamení, podporuje jím užitý hebrejský výraz לַמַּלְאָכִים, doslova “jako odplata, na oplátku” (2Pa 32,25), a to bezprostředně po zmínce o zázračném znamení.

Není-li tedy hříšnost ve verš 2Pa 32,25 příčinou Chizkijášovi nemoci, o jaké domýšlivosti a nevděčnosti se tedy Chronista zmiňuje? Hebrejský výraz užitý pro domýšlivost srdce, לִבְהִבָּל, doslova „vyvýšenost srdce“, lze přeložit jako hrdost v pozitivním smyslu (srov. 2Pa 17,6) či jako pýchu ve smyslu negativním (srov. 2Pa 26,16). V této pasáži se jedná o onu negativní variantu. Jsou-li totiž totožná zázračná znamení z veršů 2Pa 32,24 a 2Pa 32,31 a souvisí-li zároveň Chizkijášova nevděčnost se zázračným znaméním z verše 2Pa 32,24, jak jsme si obojí výše dokázali, musí pak nutně Chizkijášova pýcha odkazovat na zázračné znamení, na které se přijeli dotazovat babylónští vyslanci ve verši 2Pa 32,31.

To vše tedy vyvrací tvrzení, že Chronista uvádí příčinu Chizkijášova onemocnění, tím spíše pak i to, že by touto příčinou byla Chizkijášova pochybení zmíněna ve verši 2Pa 32,25, totiž jeho nevděčnost a domýšlivost jeho srdce.

Hospodinovo rozlícení zmíněné v druhé části verše 2Pa 32,25 není Chronistou nikde dále specifikováno, dá se ovšem ztotožnit s konečnou porážkou Judska a odvečením jeho obyvatel do Babylónie (srov. 2Kr 20,16-18).

Chronista nenechává dlouho čtenáře v pochybnostech o Chizkijášově dobrotě a již ve verši 2Pa 32,26 uvádí Chizkijášovu pokoru. Hospodinův hněv sice obměkčí pokora krále a jeho lidu, ale trest za domýšlivost se tímto pouze oddálí, jak Chronista píše v druhé části 26. verše: „Hospodinův hněv na ně za dnů Chizkijášových nedolehl.“ (2Pa 32,26b)

Následuje výčet Chizkijášových úspěchů a dobrých skutků (v.27-30). Některé z nich Chronista již předeslal v předchozích pasážích, např. vodní stavby při přípravách na obranu Jeruzaléma (2Pa 32,34) a sklady (2Pa 31,11). Tento výčet doprovází Chronista velmi pozitivním hodnocením Chizkijášovy vlády. Podobně se Chronista vyjadřuje pouze o králi Jošiasovi.

²⁹ *The Oxford Bible Commentary, Oxford University Press 2001 str. 304; Ale Chizkijáš za prokázané dobrodiní nebyl vděčný, jeho srdce se stalo domýšlivým. Proto jej i Judu a Jeruzalém postihlo Hospodinovo rozlícení. (2Pa 32,25)*

Chronista, jakoby již vyjádřil dostatečně Chizkijášova pochybení při vlastní pýše na Hospodinovy zázraky, nepopisuje Chizkijášovo konkrétní chování a odpověď na dotazy babylónských vyslanců. Tímto obměkčuje Deuteronomistovu verzi a čtenáři Paralipomenon tak nezůstává pachut' Chizkijášova konkrétního domýšlivého jednání, jak je tomu v případě Královské. Naopak, Chronista přenáší váhu tohoto negativního momentu na Hospodinův záměr. Hospodin v Chronistově líčení podrobil Chizkijáše v této věci zkoušce. Chizkijáš pochybil, ale vzápětí se za své chyby kál. Chronista tak na Chizkijášově případě propaguje svou teologii bezprostřední odplaty: Hospodinův hněv by měl podle ní přijít záhy po pochybení, ovšem bezprostředně po pochybení se Chizkijáš pokořil a proto byl bezprostředně po této pokoře odměněn oddálením trestu, který nelze smazat.

Pokud jsou naše úvahy o spojitosti oddáleného trestu s pozdějším exilem správné, Chronista nepřímou naznačuje, že příčinou exilu mohlo být také Chizkijášovo pochybení. Tento tvrdý fakt, který lze pouze číst mezi řádky, je ovšem obměkčen Chronistovo zmínkou o pokoře (a možná tedy i domýšlivosti) celého Jeruzaléma (v.26) a Hospodinovým záměrem zkoušet Chizkijáše.

Téměř v závěru pasáže odkazuje Chronista na jiný text a pravděpodobně i jiného autora. V tomto textu se má nacházet doslova „více záležitostí Chizkijáše a jeho zbožné skutky“. Tím Chronista přiznává, že král Chizkijáš učinil více zbožných skutků, než sám v knize Paralipomenon vylíčil. Odkazuje na text Vidění proroka Izajáše, syna Amose, s velkou pravděpodobností se jedná o toho samého Izajáše, který stál po boku Chizkijáše v Chronistově vyprávění. Chronistou odkazovaný text by jen těžko mohl stručně doplnit zbylé Chizkijášovy skutky, ale naopak zřejmě bude duplicitně oznamovat vše základní o postavě krále Chizkijáše. Chronistův odkaz tak dodává zvěsti o Chizkijášovi z 2Pa na důvěryhodnosti.

Úplný závěr patří smrti a pohřbu Chizkijáše. Jak už jsme si zvykli, i zde se dostává Chizkijášovi od autora velké pocty. Chizkijáš od Chronisty obdržel nejzajímavější pohřeb z králů zmíněných v Paralipomenon.

Shrnutí:

Chronista podobně jako Deuteronomista uchopuje postavu krále Chizkijáše jako nástroj k vyjádření svých teologických záměrů, které mají formovat čtenáře. Chizkijáš je i v Chronistově podání vzorem ideálního krále a také on si při líčení dějů kolem postavy krále Chizkijáše vypomáhá symbolikou připomínající krále Davida, aby tak Chizkijášova

postava v podvědomí čtenáře vyvstala tak jako král David.

Chronista vetknul do příběhu krále Chizkijáše ráz, který si žádala jeho doba. Patrné jsou důrazy na chrám o který se Chizkijáš v Chronistově podání velmi zajímal. S ním spojené jsou i předměty navrácené Izraelcům Peršany v době Chronistově. Podobně nenalzáme v Chronistově díle zmínky o rozděleném království. Mnohem více než u Deuteronomisty je zdůrazněna Chizkijášova stavební činnost, která měl zřejmě podnítit Chronistovy čtenáře ke znovuvybudování domoviny.

Dále, ačkoliv Chronista přisuzuje Chizkijášovi některé omyly, nevyjadřuje a nepotvrzuje přímo jeho hříšnost, která by se pak mohla stát příčinou jeho onemocnění. Naopak, Chronista se více zaměřuje na Chizkijášovo uzdravení. Důležité je v podání Chronisty také to, že vynechal Chizkijášovo placení tributu, které se objevuje u Deuteronomisty (2Kr 18,15-16). Jde tedy v idealizaci Chizkijáše a jeho doby ještě o něco dále než Deuteronomista. Podrobnějším porovnáním hodnocení obou (skupin) autorů se budeme zabývat v kapitole 4.Srovnání hodnocení.

3. Chizkijáš podle Izajáše

3.1 Izajáš

Kapitoly 36-39 knihy Izajáš jsou při výkladu této knihy často opomíjeny, jelikož jsou téměř totožné s 2Kr 18-20. Některé odlišnosti v nich přesto najdeme. Jsou jimi dodatek Iz 38,9-20, který obsahuje Chizkijášův žalm, a naopak chybějící verše z 2Kr 18,14-16 popisující Chizkijášovu kapitulaci a 2Kr 20, 9-11 obsahující Chizkijášovo konkrétní požadavek na znamení.

Převládá názor, že redaktoři Izajáše použili tento materiál z 2Kr, kde je tento jimi popisovaný prorok jednou z ústředních postav vyprávění. Tento názor obecně převládl po vydání studie W.Genesiuse.³⁰ August H. Konke dokazuje ve své studii to, že byl text příběhu o Chizkijášovi vzat z premasoretských textů a při vložení do Izajáše teologicky adaptován. Tento původní premasoretický text dosáhl podle Konkeho masivní expanze jak v Královské, tak v Izajášovi, a to dokonce i v konzervativních textových tradicích jako byla protomasoretická.³¹ „Profesor Torrey se domnívá, že 2Kr 18-20 byla záměrně vložena mezi kapitoly Izajáše 35 a 40, aby zajistila historické zasazení pro Druhého Izajáše (34-35, 40-66), jehož sbírka prorockých veršů (34-66) je považována evidentně za literární celek.“³² Tyto domněnky se zdají být nejpravděpodobnějším vysvětlením i přesto, že dodnes existuje konzervativní názor, že kniha Izajáš byla napsána od začátku až do konce jedním autorem, dokonce snad samotným prorokem Izajášem.

Tyto kapitoly knihy Izajáš nejsou však vždy zkoumány v kontextu 2Kr. V devadesátých letech se objevily i některé argumenty pro to, že text Izajáše 36-39 je původní a později byl vložen do 2Kr.³³

Vzhledem k tomu, že celý obsah prvního Izajáše je souborem prorockých výroků z různých dob a prostředí a každá z těchto sbírek prošla samostatným vývojem, je těžké nalézt jednoho autora či školu, kteří by měli konkrétní záměr vyličit vyprávění o Chizkijášovi svým způsobem a zároveň by zanechali na dnešní podobě textu majoritní otisk. A jelikož nás v této studii zajímá především posun pohledu tradice na krále Chizkijáše, v knize Izajáš budeme zkoumat pouze odlišnosti od 2Kr a pokusíme se vyložit

³⁰ *W.Genesius: Der Prophet Jesaja, Leipzig 1821.*

³¹ *August H. Konkel: The Sources of the Story of Hezekiah in the Book of Isaiah, Vetus Testamentum, Vol. 43, Fasc. 4 (Oct., 1993), pp. 462-482*

³² *Harry M. Orlinsk: The Kings-Isaiah Recensions of the Hezekiah Story, The Jewish Quarterly Review, New Series, Vol. 30, No. 1 (Jul., 1939), str. 33-49*

³³ *H.G.M. Williamson: The book called Isaiah, Clarendon Press Oxford 1994, str. 189-211.*

záměr těchto odlišností, nikoliv původ, charakter, dobu a prostředí autora či editora.

Pro naše zkoumání není tak důležité odkud a kam byl přejet zkoumaný text. Budeme předpokládat, že úpravy a změny pochází z několika zdrojů, a že editoři té či oné knihy si text poupravil podle svého záměru, a tak se různé lidské pohledy na krále Chizkijáše spojily v náš jeden dnešní text.

Tento text se tedy stejně jako podobný text v 2Kr zaměřuje na vylíčení Asyrské hrozby a především Hospodinovo vypořádání se s ní, dále varování před hrozbou další – Babylónany. Neposledně text ukazuje Chizkijášovy dobré skutky, jeho obracení se na Hospodina, důvěru v jeho znamení i Izajášova proroctví.

3.2 Chybějící verše 2Kr 18,14-16

Hned po úvodním verši 36. kapitoly, který je totožný s 2Kr 18,13, autor Izajáše nezařazuje zmínku o Chizkijášově kapitulaci a platbě tributu Sancheríbovi v podobě veškerého zlata a stříbra z chrámu. V zásadě existuje mnoho možností. Buď byla tato tradice Chizkijášovi kapitulace vložena do Královské Deuteronomistou; nebo vložena do Královské pozdějším redaktorem; nebo byla později vymazána z knihy Izajáš; nebo byla při opisu z Královské do Izajáše vynechána.

Jestliže jsme tedy v kapitole o Deuteronomistově hodnocení krále Chizkijáše došli k závěru, že Deuteronomista zařadil zmínku o Chizkijášově kapitulaci pro ukázání kontrastu mezi jednáním bez ohledu na Hospodina a jednáním v důvěře v Něj, musíme konstatovat, že pokud editor knihy Izajáš tuto tradici znal, rozhodl se záměrně tuto zmínku nezařadit. Dá se to připsat snaze nedávat Chizkijáše a potažmo i Izajáše do kontextu s takovýmto bezbožným jednáním.

3.3 Chybějící verše 2Kr 20, 9-11

V podání Deuteronomisty Hospodin skrze Izajáše umožňuje Chizkijášovi si vybrat znamení, které ho ujistí o jeho uzdravení a o bezpečí Jeruzaléma před již poraženými Asyřany (2Kr 20, 9-11). V knize proroka Izajáše nabízí Hospodin rovnou znamení navrácení stínu na Achazových stupních o deset stupňů, zatímco v knize Královské si může Chizkijáš vybrat zda se stín vrátí či postoupí dopředu o deset stupňů.

Pokud se editor knihy Izajáš odkazoval na starší materiál o tomto znamení, který neobsahoval Chizkijášovu možnost volby znamení, znamenalo by to, že se Deuteronomista

snažil ještě zvětšit zázrak, který Hospodin učinil jako znamení. Pokud ovšem naopak Deuteronomista užil původní verzi tradice o tomto znamení a ta obsahovala možnost volby znamení, editor Izajáše tento materiál zjednodušil. Jako pravděpodobnější se jeví ta verze, že Deuteronomista volbu znamení přidal, aby tak zvětšil moc Hospodina, ale i zdůraznil to, že Chizkijáš je Hospodinem natolik pozeňnaný Davidovec, a tak má při svém věrném vztahu s Bohem možnost sám požadovat na Bohu druh znamení.

3.4 Dodatek Iz 38,9-20

Tento Chizkijášův žalm, ve kterém popisuje svoje pocity tváří v tvář smrti, prosí Boha o záchranu a chvalořečí mu, nemá paralelu v 2Kr. Pro bližší pochopení záměru autora tohoto textu je potřeba text zkoumat podrobněji.

Rozbor Chizkijášova žalmu:

Iz 38,10

Již jsem si říkal: "Uprostřed svých dnů se do bran podsvětí odeberu,
je mi odečten zbytek mých let."

Chizkijáš v prvních dvou dvojverší mluví k sobě přímou řečí. Slovy "říkal jsem (si)" uvozuje sebereflexi. Chizkijáš se cítí být na vrcholu svého života, doslova uprostřed svých dnů, nikoliv na konci. Zmíněna je představa o podsvětí (šeol), do kterého vstupuje branami každý po své smrti.

Iz 38,11

Říkal jsem si: "Nikdy už nespátím Hospodina, Hospodina v zemi živých,
člověka už nikdy nezahlédnu, přiřadím se k obyvatelům té říše zapomnění.

První čeho Chizkijáš lituje je, že smrtí přijde o svůj vztah k Hospodinu jako člověk, po té o vidění vztahu Hospodina k životu a až nakonec lituje ztráty vztahu s ostatními lidmi. Naproti tomu staví svou budoucnost do spojitosti s již zemřelými, doslova obyvateli zapomnění (pominutí, ale i odpuštění).

Iz 38,12-13

Moje obydlí je strženo a stěhuje se ode mne jak pastýřský stan.

Svinul jsem svůj život jako tkadlec dílo.
On sám odřízl mě od osnovy.
Do dnešního večera jsi se mnou hotov!
Stavěl jsem si před oči až do jitra, že mi jako lev rozdrť všechny kosti.
Do dnešního večera jsi se mnou hotov.

Poprvé se v textu objevuje adresát Chizkijášova žalmu, je jím Hospodin. Chizkijáš k němu promlouvá přímou řečí.

V prvním verši je v Českém ekumenickém překladu hebrejské slovo "dori" přeloženo jako moje obydlí. "Dori", ale především znamená moje pokolení (generace, věk, dům). Může se jednat o Chizkijášovu narážku na jeho bezdětnost.

V metaforách se nachází představa o Hopodinu a historickém dění jako o tkadlecovi a jeho díle. Chizkijáš se cítí odříznut od útku (לֵבַד), což je nit, díky které drží celá tkalcovská osnova pohromadě.

Druhou představou o Hopodinu je lev, který svou silou drtí Chizkijášovi kosti. Rozdrcené a vysušené kosti znamenají v judaismu úplnou smrt bez možnosti vzkříšení z nešámá, která přebývá v morku a vyčkává na vzkříšení v den příchodu Mesiáše.

Iz 38,14

Jako rorejs a jeřáb, tak sípám, kvílím jako holubice, zemdlely mé oči upírající se na výšinu. Panovníku, jsem v tísní, zasad' se o mne!

Až nyní v pŕlce svojí řeči Chizkijáš prosí Hospodina o to, aby se o něj zasadil (zaručil se). Pohled jeho zubožených očí se upírá nahoru na nebesa, která jsou spojována s Hospodinem. Opět se tedy Chizkijáš obrací na Hospodina v čase útisku.

Iz 38,15

Proč bych dále mluvil?
Vždyť to, co mi řekl, učiní bezpochyby.
Doputuji veškerá svá léta s hořkostí své duše.

Chizkijáš nepřipouští, že by jeho slovo bylo srovnatelné se slovem Hospodina. Vyjadřuje, že není potřeba slov, jelikož Hospodin vše ví. Naznačuje smíření se s Jeho vůlí.

Iz 38,16

Panovníku, kvůli tomuhle se žije?

Žil můj duch pro tohle vše, co zažil?

Uzdrav mě a zachovej mi život!

Doslova: „Můj pane, o nich je bytí? Pro to všechno v nich žil můj duch?“ Autor má na mysli léta z předchozího verše. Chizkijáš tedy neztotožňuje dosavadní prožitá léta se svou představou o životě, jehož dárce je Bůh. Jakoby Chizkijáš kritizoval dílo svého Boha a snažil se ho motivovat k delší ukázce svého výtvoru – života.

Nyní je Chizkijáš v žádosti konkrétnější -a přeje si být uzdraven a zachován při životu.

Iz 38,17

Hle, ta hořkost přehořká mi byla ku pokoji.

Ty sám vytrhl jsi z jámy zániku mou duši,

za sebe jsi odhodil všechny mé hříchy.

16. veršem skončily prosby Chizkijáše o uzdravení. Chizkijáš je již uzdraven a v tomto 17. verši zpětně reflektuje své útrapy při nemoci. Tyto útrapy, které podruhé popisuje jako hořkost, považuje za přínosné, doslova: „k celosti, harmonii, ku pokoji.“

Chizkijáš vyznává, že to Hospodin k sobě přimkl (držel, vytáhl) jeho duši z jámy nicoty, jak nazývá svou nemoc.

Z konce tohoto verše vyplývá, že si byl Chizkijáš vědom svých hříchů. Ovšem to, že Chizkijáš byl hříšný během života před nemocí, nemusí nutně znamenat, že příčinou jeho onemocnění byla jeho hříšnost. Ale jistě to znamená, že uzdravení souvisí s odpuštěním hříchu.

Iz 38,18

Vždyť podsvětí nevzdává ti chválu,

smrt tě nedovede chválit,

ti, kdo sestoupili do jámy, už nevyhlízejí tvou věrnost.

Chizkijáš v tomto trojitém synonymickém paralelismu nachází výhody pro Hospodina ve svém setrvání při životu. Sděluje mu, že mrtví se již nezabývají chválením Hospodina. Stejně tvrzení nalezneme i v Ž 115,16-18.

Iz 38,19

Živý, jenom živý, vzdá ti chválu jako já dnes,
otec seznámí s tvou věrností své syny.

Pokud se zde jedná o paralelismus syntetický a "já živý dnes" odpovídá v paralele výrazu "otec", Chizkijáš sděluje, že on je již dnes otcem, který seznamuje své syny s Boží věrností. Autor buď traduje Chizkijášovu bezdětnost před nemocí a nebo Chizkijášovými syny má na mysli královny poddané. Tato druhá možnost by více zapadala do metaforického rámce celého žalmu.

Iz 38,20

Hospodine, buď mou spásou!
Budeme hrát na strunné nástroje po všechny dny svého žití v Hospodinově domě."

Závěrečná prosba utváří těžiště celého žalmu, kterým je spása. Napovídá tomu také struktura žalmu: 1.-16. žalozpěvy a prosby, 17.-20. díkuvzdání a chvalozpěvy.

Zmínka o strunných nástrojích je typická pro žalmy, většinou se nachází v záhlaví (v nadpisu), zde má zřejmě obdobnou funkci: stanovit kdo, kde a kdy má žalm interpretovat, jaké nástroje při tom má použít.

3.5 Izajášovo hodnocení Chizkijáše

Záměr editora celé vsuvky o králi Chizkijášovi v knize Izajáš se dá nejlépe spatřit v přidané hodnotě, konkrétně v Chizkijášově žalmu. Autor tohoto textu, měl snahu vylíčit tradiční žalmickou formou Chizkijášův žalozpěv a následné díkuvzdání. Sledujeme-li dějovou linii v celém žalmu, zjistíme, že příběh žalmu dopadne dobře pro jeho hlavní postavu, kterou je král Chizkijáš. Dále nalézáme těžiště žalmu, jímž je spása, Chizkijášovo nesmíření se s negativní přítomností. Chizkijáš se v naději spásy obrací na Hospodina, nevyčítá mu nic a smiřuje se s Jeho vůlí, přesto doufá. Až po té co je uzdraven, nepřímou připomíná Hospodinovi smlouvu s Davidem (Iz 38,19).

Zároveň lze v teologickém záměru autora (i editora) nalézt pokus o metaforickou paralelu Chizkijášovy nemoci se soudem nad Jeruzalémem. Jak nejlépe by měla prorocká literatura formovat čtenáře, než ukázat mu model proroctví na konkrétním případě postavy krále? Tak jsou si tedy osudy krále Chizkijáše i Jeruzaléma (resp. Judska) podobny ve všech aspektech. Bezbožnost a hřích, soud, katastrofa, sebereflexe, naděje ve spásu a obracení se na Boha, Hospodinovo milosrdenství.

4. Srovnání hodnocení

V této kapitole se pokusíme porovnat ty části textů Deuteronomisty a Chronisty, které nejsou souvislým narativním textem, naopak jsou mnohdy pojivem mezi vyprávěními a mohou obsahovat buď subjektivní pohledy autorů na historickou postavu krále Chizkijáše a nebo preference autorů/editorů při zařazení informací o legendární postavě krále Chizkijáše v rámci vlastní teologie.

Úvodní formální hodnocení

2Kr 18,3

2Pa 29,2

-obě obsahují stejný text

Další hodnocení a shrnutí skutků

2Kr 18,4-8 (odstranil, doufal, přimkl, vzbouřil, vybil)

2Kr 20,20 (obecné - bohatýrské činy, vodní stavby)

2Pa 31,20b-21 (obecné, dotazoval se svého Boha)

2Pa 32,27-30 (bohatství a vodní stavby)

2Pa 32,32 (obecné – zbožné činy)

Oba autoři/editoři textů SZ o králi Chizkijášovi se snažili vylíčit tohoto krále v nejlepší světlo. Oba použili při hodnocení Chizkijáše tradiční i netradiční literární nástroje. Každý z autorů měl svůj teologický záměr, ale zároveň měl také jiné čtenáře se svými dispozicemi jak chápat autory předkládaný text.

Deuteronomista zařazuje hned na úvod svého textu hodnocení a shrnutí Chizkijášových činů pro náboženskou reformu, dále je pak ale v narativním textu nerozvádí. Deuteronomistovi tedy činy pro reformu přijdou dostatečně důležité, aby je čtenáři připomněl a postavil je jako jedno z pozitivních hodnocení, ale jeho čtenář nemá už tu potřebu se dozvídat o podrobnostech z narativního textu. Deuteronomista shrnuje Chizkijášovy činy a hodnotí je hned na začátku proto, aby čtenáři ukázal, že i toto vše dobré se může Hospodinovu služebníku podařit, bude li jeho chování jako to Chizkijášovo, Deuteronomistou popsané v narativních textech. Deuteronomistův čtenář nepotřebuje podrobně popisovat důsledky reformních činů Chizkijáše, které jsou mu známé z vyprávění několika generací nazpět, ale naopak potřebuje tento čtenář vědět, jakým způsobem

Chizkijáš jednal, aby mohl tyto reformní činy uskutečnit. Čtenář nemusí čekat na tuto odpověď až s narativním textem, ale dostává odpověď již v úvodním hodnocení: Chizkijáš dokázal tyto reformní činy protože „doufal v Hospodina, Boha Izraele... přimkl se k Hospodinu, neodstoupil od něho, dbal na jeho příkázání... a Hospodin byl s ním.“ (2Kr 18,5-7) Toto je základ a podstata Chizkijášova postoje.

Naproti tomu Chronista nezmiňuje Chizkijášovu reformní činnost v úvodním hodnocení, ale naopak její detaily zařazuje do narativního textu (2Pa 31,1). Chronista své první shrnutí jednání a hodnocení Chizkijáše uvádí až po dvou a půl kapitolách narativního textu. (2Pa 31,20b-21)

Pokud se Deuteronomistův čtenář ptá na otázku, „jak mohl Chizkijáš učinit všechny tyto Deuteronomistou shrnuté a nám od předků známé činy?“, a Deuteronomista jim odpovídá narativním textem o Chizkijášově důvěře Hospodinu ve všem co učinil, tak Chronistův čtenář se už musí o konkrétních reformách Chizkijáše dozvědět nejprve z narativního textu a po té se mu dostává formou hodnocení odpovědi na otázku, „jak to vše Chizkijáš dovedl učinit?“.

Chronistovo dílo obsahuje dva větší celky hodnocení (31,20b-21 a 32,27-30). Každému předchází narativní text. Jak jsme si výše uvedli, první narativní text popisuje Chizkijášovu iniciativu v reformních činnostech a následuje hodnocení, které dokládá klíč k úspěchu v tomto vyprávění, tedy dotazování se Hospodina, činění správného, dobrého a pravdivého celým srdcem. Po té co čtenář již ví, jak Chizkijáš musel přistupovat k Hospodinu, aby dosáhl činů popisovaných v prvním vyprávění (o reformách), předpokládá toto jednání i v druhém vyprávění (o záchraně Jeruzaléma). Zde se dokonce průkazně projevuje Chizkijášovo jednání shrnuté v prvním hodnocení. V druhém Chronistově hodnocení se čtenář dozvídá důsledky Chizkijášova jednání. Ty jsou velice pozitivní: „Bůh mu dal velice mnoho jmění.. Všechno Chizkijášovo počínání provázel úspěch.“ (32,29; 32,30) Zde se ukazuje pro Chronistu typická „teologie bezprostřední odplaty“.

O rozdílném způsobu Chizkijášova hodnocení Deuteronomisty a Chronisty nám také mnoho řekne rozdíl mezi posledními hodnoceními obou autorů z 2Kr 20,20 a 2Pa 32,32. Obě mají stejnou formu, podobně jako formální královské hodnocení (2Kr 18,3 a 2Pa 29,2). Obě tato hodnocení mají hlavní funkci odkázat na jiný zdroj informací o Chizkijášových činech. Tato hodnocení se liší pouze přívlastkem ke slovu „činy“. Deuteronomista použil hebrejský výraz ״גבורה״, jehož nejčastější význam je hrdinství,

bohatýrství, mužnost, mohutnost. V Chronistově textu nalézáme výraz "ΤΟΠ", který se nejčastěji překládá ve významu lidského činu jako věrnost, zbožnost, oddanost.

Tyto přívlastky v odkazech ještě nemusí nutně ukazovat na charakter pohledu obou autorů na Chizkijáše, obzvláště pak odkazují-li zřejmě každý na jiný zdroj, možná i vzájemně na hlavní zdroj svých prací. Zní tedy logicky, že odkazuje li Chronista na kapitolu nesoucí název "Vidění proroka, muže Božího, Izajáše," čtenář v ní najde zbožné činy.

Přesto tyto odkazy vypovídají něco o práci obou autorů. Má li potřebu autor odkazovat na další zdroj, přiznává patrně, že jeho práce neobsahuje informace, které lze najít v tomto odkazovaném zdroji. Lze z toho vyvodit, že Deuteronomistova práce neobsahuje všechny důležité Chizkijášovy hrdinské činy a Chronistova naopak postrádá všechny Chizkijášovy důležité zbožné činy. Vypovídá to ale i o snaze autorů vymezit hlavní charakterovou vlastnost Chizkijáše. Deuteronomistův udatný a Chronistův zbožný Chizkijáš se má stát modelem pro jednání čtenáře, podle potřeb teologie autora, která je přizpůsobena době a jejím sociálním a politickým aspektům.

Krom toho, že Chizkijáš má být modelem pro jednání čtenáře, Chizkijášovo jednání je také portrétováno podle modelu předchozích králů. Argumenty badatelů, zabývajících se názorem, že Chizkijáš je modelem prvních Izraelských králů, shrnul Mark A. Throntveit ve své práci *The relationship of Hezekiah*.³⁴ Tyto náznaky nalezneme i při sledování pouhého hodnocení a shrnutí činů krále Chizkijáše. Nejprve formální královské hodnocení (2Kr 18,3 a 2Pa 29,2) odkazuje na podobnost Chizkijáše s Davidem. Deuteronomista zmiňuje Chizkijášovo vybití Pelištejců a zabrání jejich území. To ovšem dál nerozvíjí v narativním textu (Chronista toto vůbec nezmiňuje). Celá zmínka může být pouze dodatkem, který má vyvolat v čtenáři asociaci Davidova zápasu s Pelištejci a jeho rozšiřování území Izraelitů. Samozřejmostí je Deuteronomistův důraz na důvěru v Hospodina u obou, Davida i Chizkijáše, a to jak v hodnocení, tak napříč všemi vyprávěními.

Chronistovi stojí za zmínku v hodnocení to, že se Chizkijáš dotazoval ve všem Hospodina především ve věcech služby v chrámu. Potvrzuje to rozsahem záležitostí chrámu v textu. To podporuje myšlenku, že Chronista chtěl asociovat čtenáři krále Šalomouna, který nechal tento první chrám vystavět.

³⁴ *The Chronicler as a Theologian: The relationship of Hezekiah: Mark A. Throntveit, London, T. & T. Clark, 2003; Thorntveit dochází pomocí argumentů ostatních badatelů k tomu, že Chizkijáš je v textu Paralipomenon vyobrazen jako druhý David a druhý Šalomoun. Naopak spojitost např. se Saulem je vyloučena.*

To, co je při hodnocení Chizkijáše pro Deuteronomistu zabrané území Pelištejců (18,8), je pro Chronistu bohatství ve vlastním domě (32,27-30). Obojí je důsledkem „dobrých vztahů“ s Hospodinem a obojí odkazuje na hlavní bod prezentace prvních králů jednotného Izraele v tradici, Davidovo rozšiřování území a Šalomounovo bohatství.

Deuteronomista začleňuje do svého hodnocení vzbouření se proti asyrskému králi a odmítnutí služby jemu. To pro Chronistu není tak významnou hodnotou, vzhledem k tomu, že jeho čtenářstvo sestává především z navrátilců se z exilu. Naopak Chronista v hodnocení a shrnutí bohatství Chizkijáše neopomíjí jeho stavební činnost, která má jeho čtenářům asociovat potřebu znovu vybudovat chrám a celá města po návratu z exilu.

Deuteronomistova zmínka o roztlučení Nechuštána nemá obdobu ani v narativním textu a ni v Chronistově práci. Je proto zřejmým dodatkem v Deuteronomistově hodnocení.

Tab. Hodnocení krále Chizkijáše v Tanachu.

2Kr	2Pa
<p>18,4-8</p> <ul style="list-style-type: none"> -odstranil posvátná návrší -rozbil posvátné sloupy -roztloukl bronzového hada -doufal v Hospodina -po něm ani před ním nebyl jemu podobný -přimkl se k Hospodinu, neodstoupil od něho -dbal na Jeho příkázání -Hospodin byl s ním, ve všem měl úspěch -vzbouřil se proti králi asyrskému -vybil Pelištejce, dobyl jejich území 	<p>31,20b-21</p> <ul style="list-style-type: none"> -činil dobré, správné a pravdivé před Hospodinem -dotazoval se svého Boha ve všem pro službu v domě Božím a pro zákon a příkázání -činil a uspěl celým svým srdcem <p>32,27-30</p> <ul style="list-style-type: none"> -měl bohatství a prevelikou slávu -nahromadil poklady stříbra, zlata, drahokamů, balzámů, štítů a vzácných předmětů -měl sklady (obilí, mošt, olej), stáje (všechn dobytek, stáda) -stavěl města -měl mnoho bravu a skotu, protože mu Bůh dal hodně jmění -zasypal horní vody Gichónu, svedl je spodem do Města Davidova -všechno počínání provázal úspěch (jen tehdy ho Bůh opustil)
<p>20,20</p> <ul style="list-style-type: none"> -píše se o jeho hrdinských činech 	<p>32,32</p> <ul style="list-style-type: none"> -píše se o jeho zbožných činech

C) CHIZKIJÁŠ PODLE BABYLONSKÉHO TALMUDU

Podobně jako v oddíle B) Chizkijáš podle Tanachu se pokusíme zjistit, jak pohlíží tradice Babylonského talmudu na postavu krále Chizkijáše a zda tato tradice sdílí ono pozitivní hodnocení tradic Tanachu nebo ho jinak interpretuje.

Předtím než se pustíme do samotné analýzy pohledu tradice Babylonského talmudu na krále Chizkijáše, je třeba texty rozdělit podle literárních žánrů a po té zvolit metodu analýzy.

Problém metodologie textové kritiky rabínské literatury obecně zůstává dodnes stále nedořešen. Dokonce stále přetrvává rozšířená teze, že se rabínská tradice po staletí předávala zcela věrně, což vedlo mnoho badatelů k nekritickému hodnocení rabínského materiálu. „Metodologická erudice, především biblické exegeze se zatím při zpracování rabínské literatury uplatnila jen minimálně.“³⁵

V naší práci se nebudeme příliš zabývat literárními dějinami zkoumaných textů, jelikož datování rabínských spisů je problematické, a to i podle jmen rabínů.

Jak jsme si v úvodu kapitoly naznačili, budeme se nejprve věnovat literárním žánrům (resp. literárním formám). "K souhrnnému pojednání o rabínských dějinách formy (žánru) máme ještě daleko, přesto však již můžeme sestavit předběžný vzorník nejdůležitějších rabínských forem. Konstatujeme přitom širokou diskontinuitu s literárními formami biblickými, resp. formami intertestamentární literatury."³⁶ Pro naše účely rozřídění zkoumaného materiálu použijeme vzorník literárních forem podle Güntera Sternberga, který vyháází z katalogem forem J. Neusnera.³⁷

Zkoumané materiály rozřídíme na halachické, hagadické a exegetické, přitom u exegetických také rozlišujeme mezi halachickými a hagadickými.

³⁵ *Günter Stembereger: Talmud a Midraš: Úvod do rabínské literatury, Vyšehrad 1999, přeložil Petr Sláma, str. 69*

³⁶ *Günter Stembereger: Talmud a Midraš, str. 73-74*

³⁷ *Günter Stembereger: Talmud a Midraš, str. 73-80*

1. Literární formy pasáže o Chizkijášovi v Babylonském talmudu:

Halachické pasáže :

-v talmudu není čistě halachická pasáž obsahující zmínku o Chizkijášovi mimo exegeticko -halachické pasáže

Hagadické pasáže :

-obsahují zmínku o Chizkijášovi a současně neodkazují na text Tanachu

- Brachot 28b (Raban Jochanan ben Zakaj je Chizkijášem doprovázen le olam haba.)
- Baba Bathra 15a (Chizkijáš a jeho druhové opisovali Izajáše, Přísloví, Píseň písní a Kazatele.)
- Sanhedrin 95b (R.Jehuda – počty, které útočily na Chizkijáše srovnatelné s útokem na Abrahama.)

Exegetické pasáže :

-užívají textu jako důkazu, vykládají text (od glos, výkladů slov, až po midraš) nebo na text pouze odkazují

a) halachické

- Berachot 5b (jak se modlit)
- Mo'ed Katan 26a (roucho se trhá jen jednou)
- Šabat 55a (Hodnota praotců byla vyčerpána od dob Chizkijáše.- R. Jochanan)
- Sanhedrina 12a-b (Přestupný rok.Chizkijáš porušil Samuelův zákon, proto se modlil za odpouštění.)
- Sanhedrin 60a (roztržení šatů při rouhání se – pouze rouhá li se Izraelita, vyvozen zákon)
- Sanhedrin 98b (Mesiáš už nebude, těšili se z něho za dnů Chizkijáše.)
- Sanhedrin 99a (Mesiáš už nebude, těšili se z něho za dnů Chizkijáše. R. Josef to vyvrací Zachariášem.)
- Sanhedrin 104a(1.část) (Z úcty k Chizkijášovi nejsou Achaz a Menaše zahrnuti ve výčtu hříšníků.)

- Arachin 11b (zápalná oběť; Chizkijáš se poradil a nařídil k ní píseň.)

b) hagadické

- Berachot 10a (Chizkijáš nebude v budoucím světě, nemá děti.)
- Berachot 10b (Chizkijáš má dvě děti, jedno zabije. Hodnocení Chizkijáše 3+ a 3-)
- Brachot 55b (Chizkijáš vyléčen jako vody Mara, vody Jericha a Miriam z malomocenství.)
- Makot 24a (Chizkijáš bude přebývat v Jeho stanu v Jeho Svaté hoře – táhl otcovy kosti.)
- Šabat 113b (Interpretace Rut. David, Šalomoun, Chizkijáš a Rabi Jehuda – Doby sytosti.)
- Sanhedrin 20a (Interpretace Přísloví. Za Chizkijáše se studovalo více než za Mojžíše a Jozue.)
- Sanhedrin 26a-b (Spiknutí Šebny)
- Sanhedrin 36a (učení a světská velikost v jedné osobě – Chizkijáš měl učennějšího Šebnu)
- Sanhedrin 47a (Ospravedlňuje za Izrael Chizkijášovo tažení otcovo kostí.)
- Sanhedrin 63b (Chizkijáš pomazán krví moloka – ohnivzdorný. Nešlo o oběti Molochovi.)
- Sanhedrin 94a (Interpretace Izajáše. Chizkijáš měl být mesiášem a vybrat trest pro Sancheriba.)
- Sanhedrin 94b (Interpretace Přísloví a Izajáše. Chizkijáš skromný, za jeho dob studium.)
- Sanhedrin 96a (Anachronně vnímané onemocnění, tažení kostí a návštěva Babylóňanů.)
- Sanhedrin 101b (Chizkijáš opisoval přísloví, učil celý národ a plýtvat úsilím na Manašem.)
- Sanhedrin 104a (2.část) (Doplňuje informace o návštěvě Babylóňanů.)
- Baba Kama 16b – 17a (Doplňuje informace o pohřbení Chizkijáše.)

V následujících pasážích Babylonského talmudu nalezneme postavu krále Chizkijáše v různých pozicích. Mnohdy je interpretován text Tanachu pomocí tanachické narativy o

králi Chizkijášovi, jindy pomocí ústní tradice o králi Chizkijášovi. Dále je interpretován přímo tanachický text, v němž se vyskytuje postava krále Chizkijáše. V některých případech tradice přidává některé informace o králi Chizkijášovi. Aťu už je tedy postava krále Chizkijáše podmětem či předmětem rabínských úvah, můžeme spatřit nepřímý pohled či konkrétní hodnocení krále Chizkijáše.

Jelikož nemůžeme pracovat s ústní tradicí, kterou znali autoři rabínské literatury, ale naopak známe v jejich době již kanonizovaný Tanach, je třeba se na hodnocení Chizkijáše dívat jiným úhlem pohledu v případě exegetických a neexegetických pasáží.

Hagadické pasáže :

Brachot 28b

Když Raban Jochanan ben Zakaj onemocněl, jeho žáci ho přišli navštívit. Když je uviděl, začal plakat. Jeho žáci mu řekli: Světlo Izraele, pilíři pravé ruky, mocné kladivo! Proč pláčeš? On odpověděl: Kdybych byl dnes přiveden před lidského krále, který je zde dnes a zítra v hrobě, jehož hněv, když se na mě zlobí, netrvá věčně, který, když mě dá uvěznit, neuvězní mě navždy a který, když mě odsoudí ke smrti, neodsoudí mě ke smrti věčné, a komu já mohu přesvědčit slovy a úplatou penězi, přesně tak já bych plakal. Ted' když jsem vzat před nejvyššího Krále Králů, svatého, budiž požehnan, který žije a trvá navěky věků, jehož hněv, když se na mě zlobí, je hněv věčný, který, pokud mě uvězní, uvězní mě navždy, který, pokud mě odsoudí k smrti, odsoudí mě k smrti navždy, a jehož já nemohu přesvědčit ani slovy ani penězi – nikdy více, když jsou přede mnou dvě cesty, jedna vedoucí do ráje a druhá do podsvětí(Gehinom), a já nevím kterým budu vzat, nemám snad plakat?

Řekli mu: Mistře požehnej nám. Řekl jim: Necht' na vás bude bázeň před nebesi jako bázeň před masem a kostmi. Jeho učenci mu odvětili: To je všechno? (Neměla by být bázeň před Hospodinem více než to?) Řekl jim: Kdybyste tak vy mohli toho dosáhnout! Uvidíte (jak je toto důležité), když se muž chce dopustit hříchu, řekne si , doufám, že mě nikdo neuvidí. (Proto, jestliže bázeň před Hospodinem není nic víc než toto, udrží ho to od mnoha hříchů.) V okamžik jeho odchodu jim řekl: Odstraňte nádoby tak aby se neušpinily, a připravte trůn pro Chizkijáše krále Judeje, který přichází (doprovodit mě do světa budoucího. Pravděpodobně protože on, stejně jako Chizkijáš, usilovně jednal za šíření Tóry.(Sanh. 94b))

Raban Jochanan ben Zakaj si za svého průvodce do světa budoucího vybral krále Chizkijáše. Vzhledem k předchozí diskusi s žáky zřejmě považuje Chizkijáše za toho, který byl schopen bázně před Hospodinem i ve chvíli, kdy ho žádný člověk neviděl. Současně Jochanan ben Zakaj zná Chizkijáše jako toho, který se dokázal s Hospodinovou vůlí a smrtí vyrovnat. Tanach tento Chizkijášův postoj zachycuje v Chizkijášově žalmu (Iz 38,9-20).

Baba Bathra 15a

Chizkijáš a jeho druhové napsali (mnemonicky ימש"ק סימן) Izajáše, Přísloví, Píseň písní a Kazatele. (napsali zde znamená shromáždili, opisovali, publikovali)

Chizkijáš je považován za hlavního iniciátora vzdělanosti a písemnictví své doby.

Sanhedrin 95b

R. Jehuda řekl jménem Rava: Hříšný Sancherib zakročil proti nim (Izraelcům za dnů Chizkijáše) silou čítající čtyřicet pět tisíc knížat, každý sedící na svém zlatém voze a doprovázen svými ženami a nevěstkami, osmdesát tisíc válečníků ve zbroji a šedesát tisíc mužů s meči v první linii, zbytek jízda. Podobný dav zaútočil na Abraháma a podobná síla bude doprovázet Goga a Magoga.

R. Jehuda jménem Rava doplňuje informace o asyrském útoku. Budeme li považovat tato čísla za pokus o historický údaj, asyrská armáda by čítala téměř trojnásobek obyvatelstva judska spolu s uprchlíky ze severu.

Důležité je ovšem srovnání s armádou útočící na Abraháma a silou Goga a Magoga. Znamená to totiž že na Chizkijáše je pohlíženo jako na vojevůdce epických schopností. V tomto kontextu se dá rozumět i náznakům Chizkijášova mesiášství.

Exegetické pasáže :

a) halachické

Berachot 5b

Pomocí textu z knihy proroka Izajáše o Chizkijášově modlitbě čelem ke zdi Abba

Benjamin slovy Rava Jehudy stanovuje způsob modlitby: Mezi modlícím se a zdí nesmí být žádný předmět, tak jako u Chizkijáše. Má se chápat ne naproti posteli, ale vedle postele, a to i časově, hned po raním vstávání.

Chizkijášova modlitba (2Kr 20,2) se stala předlohou pro normativní judaismus.

Mo'ed Katan 26a

Roztrhnout (šaty), je li slyšet rouhání Božího jména. (baraita) Odkud to odvozujeme? Z toho co je psáno: Eljakím, syn Chilkijášův, správce domu, Šebna, písař, a Jóach, syn Asafův, kancléř, přišli k Chizkijášovi s roztrženým rouchem a oznámili mu (rouhačská) slova nejvyššího číšníka.(2Kr 18,37) odtud to pochází.

Naši rabíni učili: Není rozdílné, jestli to někdo sám slyší nebo to slyší od někoho jiného, který to slyšel, je vázán povinností si roztrhnout (své šaty), ale svědci nejsou vázáni povinností si roztrhnout šaty (znovu při oznamování) jelikož je již mají roztrženy z doby, kdy oni sami slyšeli (ono rouhání). (Řeknete), jelikož oni mají již roztržené šaty z doby kdy oni sami slyšeli (ono rouhání), co na tom, jelikož, neslyší to snad nyní (znovu při oznamování)? Takovou věc si nepředstavujte. Protože je psáno, (Stalo se, že) když to král Chizkijáš uslyšel, roztrhl své roucho: (2Kr19,1) Král (jak jsme říkali), roztrhl (své roucho), ale oni (jenž oznamovali) neroztrhli (znovu). A odkud (my víme), že tato roztržení nebyla spravena? – To se dá zjistit z porovnání (gezeira šava) mezi roztržením (zde) u Chizkijáše a roztržením (někde jinde).

Nikde v Tanachu není tak silně vyjádřené rouhání proti Božímu jménu, tak jako v pasáži o Asyřanech pod hradbami Jeruzaléma. Zřejmě proto se stala tato pasáž předlohou pro správnou a dostatečnou reakci halachického žida.

Šabat 55a

A od kdy byla vyčerpána hodnota (zchut) praotců? – Rav řekl: „Od dnů Hošei syna Beri, jak je psáno, Tehdy odkryji její hanbu před zraky jejích milenců. Žádný ji nevytrhne z mé ruky. (Oz 2,12) Samuel řekl: Od dnů Chazaela, protože je řečeno, Chazael, král aramejský, utlačoval Izraele po všechny dny Jóachazovy vlády.(2Kr 13,22) A je psáno, Ale Hospodin jim byl milostiv. Slitovával se nad nimi a obracel se k nim pro svou smlouvu s

Abrahamem, Izákem a Jákobem. Nechtěl je zničit a až do nynějška je od své tváře neodvrhl. (2Kr 13,23) R. Jošua ben Levi řekl: Od dnů Eliáše, protože je řečeno, Nastal čas, kdy se přináší obětní dar. Prorok Elijáš přistoupil a řekl: "Hospodine, Bože Abrahamův, Izákův a Izraelův, ať se dnes pozná, že ty jsi Bůh v Izraeli a já tvůj služebník a že jsem učinil všechny tyto věci podle tvého slova. (1Kr 18,36) R. Jochanan řekl: Od dnů Chizkijáše, protože je řečeno, Jeho vladařství se rozšíří a pokoj bez konce spočine na trůně Davidově a na jeho království. Upevní a podepře je právem a spravedlností od toho času až navěky. Horlivost Hospodina zástupů to učiní. (Iz 9,6)

Podle Rabiho Jochanana, který cituje Izajáše, je doba krále Chizkijáše mezníkem hodnoty praotců. Tedy, že to co se Bůh zavázal splnit praotcům, splnil v této době. Skrze Chizkijáše tedy dostal Davidův trůn práva a spravedlnosti navěky, jak Hospodin zaslíbil.

Sanhedrina 12a-b

Naši rabíni učili: Nesmíme používat přestupný rok kvůli nečistotě. R. Jehuda řekl: Smíme používat přestupný rok. R. Jehuda podotýká: Jednou se stalo, že Chizkijáš, judský král, vyhlásil přestupný rok kvůli nečistotě a pak se modlil za milosrdenství, jak je psáno: Velká část lidu, mnozí z kmenů Efrajimova, Manasesova, Isacharova a Zabulónova, se totiž neočistili. Jedli velikonočního beránka, ale ne tak, jak bylo předepsáno. Chizkijáš se za ně modlil: "Dobrotivý Hospodin nechť zproští viny každého. (2Pa 30,18-19)

R. Šimon řekl: Pokud ten přestupný rok byl ve skutečnosti kvůli nečistotě, tak je to platné. Proč Chizkijáš prosil o Hospodinovo milosrdenství? Protože pouze Adar může být vložený a on vložil Nisan v Nisanu. R. Šimon ben Jehuda řekl jménem r. Šimona, že to bylo kvůli tomu, že přesvědčil Izrael, aby slavil druhý Pesach.

...

...

R. Jehuda řekl: Smíme vyhlásit přestupný rok (kvůli nečistotě); a na to sám vylíčil co se stalo v případě Chizkijáše, judského krále, který vyhlásil přestupný rok kvůli nečistotě, ale sám prosil Hospodina o milost za své činy? Ale text je evidentně neúplný, a měl by se číst tímto způsobem: nesmíme přestupovat rok kvůli nečistotě, ale jestli bylo přestoupeno, tak je to rozhodnutí správné. R. Jehuda tvrdil, že přetupování roku není právoplatné a R. Jehuda poznamal: Jednou se stalo, že Chizkijáš atd.

...

...

*R. Šimon řekl: může být vložený. Proč by se pak (Chizkijáš) modlil za milosrdenství?
– Protože pouze Adar může být vložený, zatímco on vložil Nisan v Nisanu.*

Učitel řekl: Protože pouze Adar může být vložený, zatímco on vložil Nisan v Nisanu. Ale Chizkijášův případ se neslučuje s veršem: Tento měsíc bude pro vás začátkem měsíců. (Ex 12,2) jen toto je Nisan a žádný jiný? (Jakmile je vyhlášen Nisan, nemůže být znovu vyhlášen Adar.)

Porušil Samuelův zákon, protože Samuel řekl: Rok nebude přestupován třináctého Adaru, protože je vhodné to ustanovit na první den Nisanu. On (Chizkijáš) si ale neuvědomil svou způsobilost. (Proto přetoupil rok toho dne. Ale později souhlasil se stanoviskem předloženým Samuelem a uvědomil si svou chybu, proto se modlil za odpuštění.)

Chizkijášova vina za přestoupení Samuelova nařízení je potvrzena jeho modlitbou za odpuštění. Jeho hřích je obměkčen jeho nevědomostí způsobilosti.

Sanhedrin 60a

Odkud víme, že roztrhli své šaty? – Z verše: Eljakím, syn Chilkijášův, správce domu, Šebna, písař, a Jóach, syn Asafův, kancléř, přišli k Chizkijášovi s roztrženým rouchem a oznámili mu slova nejvyššího číšníka. (2Kr 18,37) Které roztržené nebylo zašito. Odkud toto odvozujeme? – R, Abahu řekl: Gezeira šava odvodila ze slova „roztrhout“ (2Kr 2,12) Tento verš je uveden, s jejich roztrženými šaty; zatímco jinde je psáno, Eliša to viděl (Eliášův vzestup) a vykřikl: "Můj otče! Můj otče! Vozataji Izraele!" A pak už ho neviděl. I uchopil své roucho a roztrhl je na dva kusy.) Nyní, nerozumíme snad z „a roztrhl je na dva kusy“, že se jedná o stejný předmět „roztržení“; proč pak v písmu vysloveně stojí „roztržení“? – Aby nás to učilo, že ona provždy zůstali takto. (Nikdy nebyla zašita; stejný výklad je aplikován na 2Kr 18,37)

Naši rabíni učili: Ten, kdo slyší (znevažování Jeho Jména), a ten, kdo to slyší od osoby, která to slyšela jako první (od svědka, který vypovídá), jsou oba povinni roztrhnout si své šaty. Ale svědci, nejsou zavázáni roztrhnout si své šaty (když slyší sebe opakovat znevažování během jejich svědectví), protože oni to již udělali při prvním slyšení. Ale co na tom záleží: vždyť to slyší nyní také? (Nějsou povinni si roztrhnout šaty znovu?) – Takto nemůžete přemýšlet, protože je psáno, a to již bylo přijato, když král Chizkijáš slyšel (totiž

zprávu o Rabšakově rouhání), že si roztrhl své šaty. Takto Chizkijáš si roztrhl své šaty, ale oni už ne. R. Jehuda řekl ve jménu Samula: Ten, kdo slyší znevažování Božího jména pohanem, nemusí roztrhnout své šaty. Ale vy budete namítat, co Rabšake? (Který byl pohanem, a přesto ti jež ho slyšeli roztrhli své šaty: vskutku, tento incident je základem zákona.) – Byl to Izraelita odpadlík.

Chizkijášova reakce se zde stala předlohou zákona.

Sanhedrin 98b

R. Gidal řekl jménem Rava: Židům je souzeno jíst (nasytit se) až ve dnech Mesiáše. (V letech hojnosti, které ohlásí Mesiáš, se bude těšit Izrael)

R. Josef namítl: není to tak zřejmé; kdo jiný by pak měl jíst – Hilek a Bilek? (dvě vymyšlená jména; Měl by se z těchto dnů těšit kdokoliv bezrozdílu?)

Toto bylo řečeno v opozici vůči R. Hilelovi, který tradoval, že již nebude žádného Mesiáše pro Izrael, protože se z něho již těšili během dnů vlády Chizkijáše. (Proto to R. Gidal staví do budoucnosti.)

Sanhedrin 99a

R. Hilel řekl (bratr Jehudy II.): Neměl by být žádný Mesiáš pro Izrael, protože se z něho již těšili během dnů vlády Chizkijáše. (Ale Všemohoucí sám vysvobodí Izrael a bude jim vládnout (Raši))

R. Josef řekl: Kéž mu Bůh odpustí (tomu, který tohle říká.) Vždyť, kdy se dařilo Chizkijáši? Během prvního chrámu. Přesto Zachariáš prorokoval ve dnech druhého chrámu, prohlašoval, Rozjášej se, sijónská dcero, dcero jeruzalémská, propukni v hlahol! Hle, přichází k tobě tvůj král, spravedlivý a zachráněný, pokořený, jede na oslu, na oslátku, osličím mláděti. (Zach 9,9)

R. Hilel si ve snaze ubránit se křesťanským interpretacím mesiášství vybírá Chizkijášovu dobu jako ideál pro mesiášovu přítomnost.

Sanhedrin 104a I. část

Hle proč mezi nimi není zahrnut i Achaz? – R. Jeremiáš b. Aba řekl: Protože byl

umístěn mezi dvěma spravedlivými muži, Jótamem a Chizkijášem.

...

...

Pak Menaše (Chizkijášův syn) také nebyl zahrnut, z úcty k Chizkijášovi? – Syn si propůjčuje výhody svého otce, ale otec si nepropůjčuje výhody svého syna. Proto je psáno: není, kdo by vytrhl z mé ruky. (Dt 32,39) Abrahám nemůže vydat Izamaela a Izák nemůže vydat Ezaua. Hle, dorazila tato odpověď, také Achaz byl vynechán z úcty k Chizkijášovi.

Chizkijášovi se v představách rabínů dostává takové cti, že svou osobou obměkčuje hříchy svých předků a potomků.

Arachin 11b

R. Abin se ptal: Vyžaduje společná zápalná oběť píseň nebo ne? Boží Zákon říká: při svých zápalných obětech (Nu 10,10), což znamená bez ohledu na to, zda jsou povinni či nepovinné zápalné oběti; nebo tímto „při svých zápalných obětech“ mínil snad Božský Zákon celý Izrael? – Pojd' a slyš: Chizkijáš nařídil, aby na oltáři obětovali zápalné oběti. Ve chvíli, kdy se začalo se zápalnou obětí, začal i zpěv k poctě Hospodinu za doprovodu trubek a nástrojů Davida, krále izraelského. (2Pa 29,27; Zřejmě se poradil, jinak by nenařizoval takové věci. Z toho důvodu musí být tato věc nezřejmá.) Proč je zde vyžadována píseň? Dalo by se říci, že to bylo kvůli (denni) povinné zápalné oběti? Proto se určitě nepotřeboval radit. Spíše se to týkalo přídatné zápalné oběti!

Řekl R. Josef: Ne, byla to zápalná oběť přinášena při příležitosti nového měsíce a bylo sporné, zda byl nový měsíc stanoven v pravý čas, aby mohla být přinášena nebo ne.

Na to mu řekl Abaje: Jak to můžeš říci (že to bylo na nový měsíc), není snad psáno: „šestnáctý den prvního měsíce skončili... pak Chizkijáš nařídil, aby na oltáři obětovali zápalné oběti atd.“ (2Pa 29,17 a 27)

Spíše (je tomu tak), řekl Rami syn R. Jebi: Otázka byla s ohledem na beránka předloženého s Omerem (snopkem; Lv 23,12): Byl nový měsíc stanoven ve správný čas nebo ne, tak aby pak mohl být předložen beránek?

R. Avja namítl toto: Měli bývali vědět, kdy má být obětován pesachový beránek, kdy má být jezen kvašený chléb!

Z Chizkijášova nařízení je vyvozováno pravidlo.

b) hagadické

Berachot 10a

Rabi Hamnuna se ptá po významu slov „zemřeš, nebudeš žít.“ Ten je, že Chizkijáš zemře v tomto světě a nebude žít ve světě budoucím. Chizkijáš se ptá proč je to tak zlé? Izajáš odpovídá: Protože jsi se nepokusil mít děti. Chizkijáš se brání: Ten důvod byl, jelikož jsem viděl skrze svatého ducha, že děti, které vzejdou ze mě, nebudou ctnostné (mravné, slušné). Izajáš mu odpověděl: Co se máš co zabývat tajemstvími Všeslitovného? Ty máš dělat, co ti je nařizováno, a nechat Svatého, budiž požehnán, dělat, co se mu chce. Chizkijáš mu řekl: Dej mi tedy svou dceru, možná skrze spojení tvých zásluh a mých, vzejdou ze mě ctnostné děti. Izajáš odvětil: Zkáza byla již nařizována. Jiný řekl: Synu Amose, skonči své prorokování a jdi. Tuto trdici mám z domu svého předka: Dokonce i když ostří meče spočine na mužově krku, nesmí ustát v modlitbě. Jak se říká: Přestože mě zabije, stále v Něj budu věřit.

Chizkijáš je zde podle ústní tradice Izajášem kárán za svévolné vykládání Hospodinovi vůle. Současně nám tradice přímo sděluje, že Chizkijáš byl před nemocí bezdětný. Toto časové určení ovšem nemůžeme chápat doslova, jelikož celý systém normativního judaismu pracuje anachronně.

Berachot 10b

Bezprostředně na to se Chizkijáš otočil tváří ke zdi(stěně) a modlil se k Hospodinu. Nakonec mu dal svou dceru (za ženu) a vzešli z něho Menaše a Rabšake. Jednoho dne je (Chizkijáš) nesl na ramenou do synagogy (studovny) a jeden z nich říká, „Otcova holá hlava se hodí na rozbíjení ořechů“, zatímco druhý řekl, „hodí se na pečení ryb“. Na to s nimi oběma hodil o zem a Rabšake byl zabit, ale Menaše ne. Pak jim složil báseň Zbraně potměšilcovy jsou zhoubné (Iz 32,7); zplodil hříšné nástroje.

Co to znamená „zed“(stěna)? – Rabi Šimon ben Lakiš řekl: Modlil se z nejvnitřnějších stěn svého srdce, jak je řečeno, Mé nitro, mé nitro, svjím se v bolestech! Komory mého srdce atd. (Jer 4,19)

Rabi Levi řekl: Modlil se s odkazem na další zed'. Řekl před Ním: Panovníku světa! Šunemanka udělala jen jednu malou místnost (na střeše) a Ty jsi jí uzdravil syna. O mnoho více než mě, jehož předek obložil chrám stříbrem a zlatem! "Ach, Hospodine, rozpomeň se prosím, že jsem chodil před tebou opravdově a se srdcem nerozděleným a že jsem činil, co

je dobré v tvých očích."(Iz 38,3) Co to znamená, „že jsem činil, co je dobré v tvých očích“? Rabi Jehuda řekl jménem Rava: Spojil spásu s modlitbou. Rabi Levi řekl: Ukryl Knihu léků.(Kniha obsahující rady proti různým nemocem, kterou Chizkijáš schoval před veřejností, aby se lid mohl modlit za uzdravení k Bohu.)

Naši rabíni učili: Král Chizkijáš dělal šest věcí; tři z nich (rabíni) schválili a tři z nich neschválili. Tři které schválili: Ukryl Knihu léků; a oni to schválili; rozbil na kusy bronzového hada, a oni to schválili; a odtáhl kosti svého otce (do hrobu) na lanovém lůžku (na místo královského pohřbu), a oni to schválili (jelikož Achaz byl hříšný muž). Tři které neschválili: Zasypal horní vody Gíchonu, a oni to neschválili; odřezal (zlato) z veřejí chrámu a poslal ho asyrskému králi, a oni to neschválili; a započal měsíc Nisan až během Nisanu (Král se dohodl se svými velmoži i s celým shromážděním v Jeruzalémě, že budou hod beránka slavit v druhém měsíci.), a oni to neschválili. Ale Chizkijáš nepřijal toto učení: Tento měsíc vám bude počátkem měsíců(Ex 12,2): (to znamená) že toto je Nisan a žádný jiný měsíc nemůže být Nisan? – V tom se zmýlil, toto učení bylo oznámeno Samuelem. Samuel řekl: Prodloužený rok nesmí být stanoven na třináctá Adar, od těchto dnů může náležet Nisanu (když je v něm zpozorován nový měsíc); a myslel: Nevěnujeme pozornost této možnosti.

Rabi Jochanan řekl jménem Rabiho Jose ben Zmiri: Učiní li muž prosbu za svůj vlastní prospěch, nebe prospěje jiným; a pokud učiní prosbu za ostatní, nebe prospěje jemu samotnému. Mojžíš učinil prosbu za ostatní, jak je řečeno, Rozpomeň se na Abraháma, na Izáka a na Izraele, své služebníky! Písmo hovoří o tom, že byl dán prospěch jemu samotnému, jak je řečeno, Už vyhlásil jejich vyhlazení, ale Mojžíš, jeho vyvolený, se před ním postavil do trhliny a odvrátil jeho zákázonosné rozhořčení.(Ž 106,23) Chizkijáš vyslovil prosbu pro svůj prospěch, jak je psáno: Ach, Hospodine, rozpomeň se prosím, že jsem chodil před tebou(Iz 38,3), a Budu štítem tomuto městu, zachráním je kvůli sobě a kvůli Davidovi, svému služebníku.(Iz 37,35) A toto souhlasí s Rabi Jošou ben Levi. K tomu Rabi Jošua ben Levi řekl: Jaký je význam verše, Hle, ta hořkost přehořká mi byla ku pokoji.(Iz38,17) Dokonce když mu Svatý, budiž požehnán, poslal (poselství o) míru, bylo to pro něho hořké. (protože mu to nepřineslo prospěch)

Tato pasáž obashuje nejprve vyprávění krutého příběhu o vyvolení Menašeho, který v Tanachu nenalezneme. Po té se zabývá interpretací modlitby čelem ke zdi. Dále tato pasáž obsahuje zřejmě nejkonkrétnější hodnocení krále Chizkijáše.

Brachot 55b

Zdalipak jsem snil o sobě nebo moji společníci měli sen o mě nebo já jsem snil o ostatních, jestli jsou to dobré sny, potvrď je a posilni je, jako sny Josefovy, ale pokud vyžadují nápravu, uzdrav je, jako vody z Mara byly uzdraveny Mojžíšem, naším učitelem, a jako Mirjam byla vyléčena ze svého malomocenství a Chizkijáš ze své choroby a vody Jericha Elišou. Jako vy jste otočili prokletí hříchu Bileáma na požehnání, tak otoč všechny moje sny na něco dobrého pro mne.

Makot 24a

Pane, kdo bude přebývat ve Tvém stanu? Kdo bude pobývat v Tvé Svaté hoře?

...

...

„Ten který chodil správnou cestou“: to byl Abrahám, jak je psáno, „chod' stále přede mnou, buď bezúhonný!“ (Gn 17,1) „A činil spravedlnost“ tak jako Abba Hilkiahu. „Říkal pravdu ve svém srdci“ tak jako r. Safra. „Neměl křivé slovo na svém jazyce“ to byl náš otec Jákob, jak je psáno, Co když si otec na mě sáhne? Bude mě mít za podvodníka. (Gn 27,12) „Ani nevykonal žádné zlo na svém bližním,“ to je ten, který se nepostaví proti svému spolupracovníkovi. „Ani nevynese výtku proti svému sousedovi,“ to je ten, který se přátelí se svými blízkými. „V jehož očích je svévolník opovrhován;“ to je Chizkijáš, král (Judska), který odtáhl kosti svého otce (do hrobu) na lanovém lůžku.

Rabínský judaismus na několika místech hodnotí velmi pozitivně Chizkijášovo zavržení svého otce.

Šabat 113b

„A namáčeš si sousta ve víně.“ (Rt 2,14 ; v octě, v kyselém nálevu) R. Eleazar řekl: Z toho důvodu, že ocet je prospěšný v horku. R. Samuel ben Nachmani řekl: Naznačoval jí: Syn je připraven vyjít z tebe, jeho činy budou tak ostré jako ocet; A kdo to byl, Manases – Přisedla si k žencům (Rt 2,14) R. Eleazar podotýkal: U ženců, ale ne mezi ženci: On (Boáz) jí naznačil (tím že jí tak posadil), že Království Davidova domu je souzeno aby bylo rozděleno. (Právě tím, že ženci oddělili jí ja jeho.) A on jí nabídl pražené zrní. Najedla se dosyta a ještě jí zbylo. (Rt 2,14) Rabi Eleazar řekl: „Najedla se“ ve dnech Davida, „zasytila se“ ve dnech Šalomouna „a ještě jí zbylo“ ve dnech Chizkijáše. (To naznačuje

vzrůstající úrovně blahobytu během vlády těchto tří panovníků.) Jsou tací, kteří záležitost interpretují takto: „Najedla se“ ve dnech Davida a Šalomouna, „nasytila se“ ve dnech Chizkijáše „a ještě jí zbylo“ ve dnech Rabiho. (Rabi Jehuda, princ, který byl následovníkem Domu Davidova.) Rabiho správce domu byl bohatší než král Šapur. (Šapur I., král Persie a současník Samuela; třetí století.) Baraita učí: „Najedla se“ v tomto světě, „zasytila se“ ve dnech Mesiáše „a ještě jí zbylo“ v budoucnu jež má přijít.

Sanhedrin 20a

R. Šmuel ben Nachmani řekl jménem r. Jonatána: Jaký význam mají verše: Klamavá je líbeznost, pomíjivá krása; žena, jež se bojí Hospodina, dojde chvály? (Př 31,30) – „Klamavá je líbeznost,“ odkazuje na Josefa „pomíjivá krása“ na Boáze, zatímco „žena, jež se bojí Hospodina, dojde chvály“, na případ Palního syna Lajíše. Jiná interpretace je: „Klamavá je líbeznost,“ odkazuje na generaci Mojžíše (vyvarovali se potěšení s ženami ve své dychtivosti studovat Tóru) „pomíjivá krása“ na Jozue „žena, jež se bojí Hospodina, dojde chvály“ na Chizkijáše, (v jehož dnech se Zákon studoval ještě vytrvaleji než za dnů Mojžíše a Jozue.)

Jiní říkají: „Klamavá je líbeznost,“ odkazuje na generaci Mojžíše a Jozue, „pomíjivá krása“ na generaci Chizkijáše, zatímco „žena, jež se bojí Hospodina, dojde chvály“ odkazuje na generaci R. Jehudy syna R. Ilaje, za jehož časů se říkalo (ačkoliv chudoba byla tak ohromná že) šest jeho žáků se muselo zahalit jedním kusem oděvu, přesto studovali Tóru.

Sanhedrin 26a-b

Co to je „spiknutí hříšníků“? – Šebna (Chizkijášův správce domu) předložil (zákon) před třináct myriád (vznešených mužů, podle jiných), zatímco Chizkijáš ho předložil pouze před jedenáct. Když Sancherib přitáhl a obléhal Jeruzalém, Šebna napsal vzkaz, který vystřelil na šípu (do nepřátelského tábora): Šebna a jeho stoupenci jsou ochotni uzavřít mír; Chizkijáš a jeho stoupenci nikoliv. Proto je psáno: Hle, jak svévolníci luk už napínají, šípy na tětivu kladou, aby skláli ve tmách ty, kdo mají přímé srdce. (Ž 11,2) Toho se Chizkijáš obával a řekl: Možná, Bože nedopusť, duch Svatého, budiž veleben, je s většinou; a proto jelikož si přeji se vzdát, musíme učinit to samé! Načež Prorok přišel a uklidnil ho: Neříkejte zrada všemu, čemu říká zrada tento lid (Iz 8,12) je to spiknutí hříšníků a jako takové nemůže být bráno v potaz (pro účely rozhodování).

Později, když šel Šebna vytesat si poro sebe náhrobek mezi náhrobky domu Davidova, přišel Prorok a řekl mu: Co tu pohledáváš, koho tu máš, žes tu vytesal pro sebe hrob? Hle, Hospodin tě odvrhne, odvrhne tě, ty hrdino. (Iz 22,16; odvede pryč v zajetí mocného muže)

Rav poznamenal: Exil je větší utrpení pro muže než pro ženy. (Vykládá to z verše „odvrhne“, to odkazuje na exil. V exilu ztrácí muž svůj způsob obživy, ale žena se může zajistit sňatkem.

„zabalí tě“ (Iz 22,17). R. Jose syn R. Chanini řekl: Toto nás učí, že byl postižen malomocenstvím. Zde je psáno „(určitě) tě zabalí“ a jinde (s odkazem na malomocenství) se říká: bude mít vousy zahalené. (Lv 13,45)

Smotá, jako klubko tě svine, jako míč tě odhodí do široširé země. (Iz 22,18) Bylo učeno: (Šebna) přinesl hanbu na dům svého pána: tam skončí tvé slavné vozy, pohano domu svého pána. (Iz 22,18)

Když vyšel ven (na cestu v zdát se Sancheribovi), Gabriel přišel a zavřel městskou bránu před tváří svých služebníků, (kteří ho následovali). Na otázku, „kde jsou tvoji stoupecni“ odpověděl, „opustili mě“. Jen se nám vysmáli, když oni (Asyřané) křičeli. Pak mu provrtali díry skrze paty, přivázali ho k ocasům svých koní a vláčeli ho přes trny a bodláky. R. Eleazar řekl: Šebna byl rozkošník. Zde je psáno, vydej se k tomu hodnostáři (společníkovi, opatrovateli) (Iz 22,15) a jinde je psáno: a ona (Šunemanka) opatrovala (sokenet, sloužila, dělala společnost) krále (1Kr 1,4)

Když se všechno od základů hroutí, co dokáže spravedlivý? (Ž 11,3) Rav Jehuda a R. Ena (oba vykládají tento verš). Jeden jej vykládá takto: Kdyby byl Chizkijáš a jeho stoupecni zničen (spiknutím Šebny), co by dokázal Spravedlivý (Bůh)? (Kde je plnění jeho slibu?)

Druhý: Kdyby Chrám byl zničen, čeho by Spravedlivý dosáhl? (Kde je zazračná Boží moc? Ptal by se lid.) Ulla to vykládá: Nebyl snad osud toho hříšníka být bezmocný, jak by mohl být spravedlivý (Chizkijáš) svržen?

Nyní, shodně s posledním vysvětlením: Nebyl snad osud toho hříšníka atd., je správné: z toho důvodu je psáno: Když jsou hašatot zničeny. (Ex 7,23 – šat – vzít si (k srdci)) Vysvětlení vztahující se na Chrám je stejné. Jelikož se učíme: Základní kámen je tam (pod archou) od doby raných proroků a říkalo se jim „šatijah“. Ale co se týče výkladu, odkazuje na Chizkijáše a jeho stranu: kde nalézáme, že spravedlivý je určen jako základ? – Ve verši, Vždyť pilíře země patří Hospodinu, on sám založil svět na nich. (1S 2,8) Jiné vysvětlení může být odvozeno z následujícího verše: Podivuhodný je ve Svém úradku. (Iz

28,29)

Sanhedrin 36a

Rabba syn Rabi – jinde se uvádí R. Hilel syn R. Walase – také řekl: Od Mojžíše po Rabiho nenajdeme svaté učení a (světskou) velikost společně v jedné osobě. Ale opravdu nenajdeme? Nebylo tomu tak v případě Jozue? – (Ne, protože) zde byl Eleazar. (Jeho druh, který se mu rovnal v moudrosti.) Ale co Pinchas? – Zde byli starší. (kteří sdíleli autoritu s ním) Ale nebyl to snad Saul? – Ne, (s ním) byl Samuel. Ale nezemřel Samuel (před ním)? – Odvoláváme se na jeho celý život. Ale nebyl David (spojení obou ctností)? – Zde byl Íra Jairský. (2S 20,26; vypovídá o jeho velkém učení) Ale on zemřel (před Davidem)! – Odvoláváme se na jeho celý život. Nebyl Šalomoun (tím mužem)? – (Ne, protože) zde byl Šimeí syn Gěrův (2S 19,19; kde jeho velký vliv je patrný). Ale Šalomoun ho zabil! – Odvoláváme se na jeho celý život. Nebyl zde Chizkijáš? – (s ním) byl Šebna, jehož studium mělo větší hodnotu než Chizkijášovo. Ale on byl zabit (během Chizkijášova života)! – Odvoláváme se na jeho celý život. Ale není to tedy Ezra? – Ne, protože (s ním) byl Nehemiáš syn Chakaljáše.

Sanhedrin 47a

Pojď a poslouchej! Pohrdá tím, kdo je hoden zavržení. (Ž 15,4; na otázku: Hospodine, kdo smí pobývat v tvém stanu? 1.verš) Toto odkazuje na Chizkijáše, judského krále, který táhl otcovy ostatky na lůžku zhotoveném z lan. (Hrubá postel vyrobená z lan, takto ho připravil o královský pohřeb. Jeho záměrem bylo ukázat, že si nebožtík zaslouží opovržení kvůli jeho špatnostem a šíření pohanských kultů v Izraeli. Tento čin nemohl být viděn jako přestupek pátého přikázání, jak se později neaplikovalo na hříšného otce. Jeb 22b - ani nebudeš proklínat předáka ve svém lidu. Ex 22,27 – Opět, nezasloužil si, aby mu byla prokazována čest, jak je odvozeno z předchozího verše.)

Ale pokud je to tedy (úcta k mrtvým) na počest žijících, proč (to tak učinil)? (Neměl žádné právo zbavit živé jejich odměny-cti.) To aby jeho otec mohl získat odpuštění. Ale kvůli vykoupení svého otce, pohrdal (ctí Izraele)! – Izrael sám byl potěšen, že mohl přijít o svou čest kvůli jeho příčině.

Sanhedrin 63b

R. Jehuda řek ve jménem Rabiho: Muži babylónští udělali Sukót-benóta (2Kr 17,30)

Co to je? - Slepice. A muži z Kútu udělali Nergala. Co to je? – Kohout. A muži z Chamátu udělali Ašímu. Co to je? – Holý srnec. Avíjci udělali Nibchaza a Tartara. (2Kr 17,31) Co to je? – Pes a hýždě. (tištěný talmud čte Nivchan, tj. štěkat, proto pes) Sefarvajci spalovali své syny v ohni Adramelekovi a Anamelekovi, božstvům sefarvajským. Co jsou tito? – Mezek a kůň: Adramelek znamená, že to (mezek) ctí svého pána (krále) s jeho břemenem; (Mula ctí svého pána tím, že nosí jeho náklad) Anamelek znamená, že kůň zodpovídá za svého pána v bitvě.

Otec Chizkijáše, judského krále, si přál učinit to samé jemu (spálit ho v ohni), ale to jeho matka ho pomazala (krví) mloka. (O plazech se věří, že byli zplozeni v ohni. Ten, který je pomazán jeho krví, byl považován za ohnivzdorného. Hag. 27a.)

Oběť, kráčela podél té hromady k Molekovi, ale neshořela. Výpověď, že Chizkijáš byl namazaný krví mloka, což mu poskytlo ohnivzdornost, ukazuje, že oběť byla ve skutečnosti spálena, neodkazuje to na Moleka, ale na božstvo Sefarvaim (Raši).

Ústní tradice považuje Chizkijáše za onoho Achazova syna provedeného ohněm.

Sanhedrin 94a

Jeho vladařství se rozšíří a pokoj bez konce (tam) spočine. (Iz 9,6) R. Tanchum řekl: Bar Kapara vložil v Cipori, proč je každé mem uprostřed slova otevřené, zatímco toto je zavřené? (otevřené znamená prostřední forma mem a zavřené znamená koncová forma mem; zde je ve slově „rozšíří“ koncové mem - לרברב)

Svatý, budiž veleben, si přál určit Chizkijáše za Mesiáše a Sancheríba za Goga a Magoga; (Gog a Magog jsou v židovské eschatologii kmeny, které povedou všechny národy v hrozivém útoku proti Izraeli; jejich konečná porážka je ohlášena v pokojných dnech Mesiáše. (Ez 38-39) Není jasné koho měl prorok na mysli, celá pasáž má mystickou formu prorocké předpovědi.)

Načež tento atribut Spravedlnosti vyřkl před Svatým, budiž veleben: Panovníku světa! Jestliže jsi neučinil Davida Mesiášem, který před Tebou pronesl tolik hymnů a žalmů, upustil by jsi od stanovení Chizkijáše za Mesiáše, který pro Tebe nevytvořil žádnou píseň navzdory všem zázrakům, které jsi pro něj stvořil? Proto byl zavřený. (Boží záměr byl uzavřený. Jiné interpretace: Bůh si přál uzavřít-skončit problémy Izraele učiněním Chizkijáše Mesiášem; nebo Chizkijášova ústa byla zavřena – nezpíval žádné žalmy Nejvyššímu.)

Ihned Země zvolala: Panovníku světa! Dovol mi pronést před Tebou píseň na místo tohoto spravedlivého muže (Chizkijáše) a učiň ho Mesiášem. Tak se rozezněla píseň před Ním, jak je psáno, Od kraje země jsme slyšeli prozpěvovat: "Sláva spravedlivému!" (Iz 24,16)

Pak Mu řekl Kníže světa: (Tento zvláštní anděl, ustanovený nad světem, se liší od andělů strážných jednotlivých národů. Byl ztotožňován s Metatronem; Tosaf. Yeb 16.b nicméně zamítá toto ztotožnění.) Panovníku světa! To (země) má naplnit Tvou touhu (po písních chvál) ve prospěch tohoto spravedlivého muže. (Maharša překládá tuto pasáž jinak: Naplň touhu tohoto spravedlivého muže – učiň ho Mesiášem.)

Ale Božský Hlas vykřikl: To je mé tajemství, to je mé tajemství! Jakýsi prorok odvětil: Běda mi, běda mi! Jak dlouho ještě (musíme čekat)? Boží hlas (opět) vykřikl: Věřolomní jednají věrolomně, věrolomní se dopouštějí věrolomnosti. (Iz 24,16) Jakýsi rabín – někteří říkají, že to byl R. Izák – to vykládal takto: doposud přicházeli pošetilci a pošetilci pošetilců (dokud existují nepřátelé Izraele a jejich nepřátelé, nepřátelé jsou ničeni.)

Výnos o Dúmě: Volají na mě ze Seíru: "Strážče, kolik zbývá z noci? Strážče, kolik zbývá z noci?" (Iz 21,11) R. Jochanan řekl: Aděl, jenž pečuje o duši je pojmenován Dúma. Všechny duše se shromáždily před Dumou a řekly mu: Kolik, strážče, zbývá z noci, kolik, strážče, zbývá z noci? (Verš je interpretován: Výnos o andělu Dúmovi. Jedna (duše) byla povolána ke mně ohledně Seíru, který je synonymem Edómu, symbolizujícím Řím, sílu zodpovědnou za izraelský exil.) Strážce praví: "Přichází jitra, ale ještě je noc. Chcete-li pátrat, pátrejte! Navraťte se, přijďte!" (Iz 21,12) (Raši uvádí několik verzí: 1. Strážce říká: Přijde pak ráno? Jistě že ne! Ještě není čas pro spásu. 2. Ráno přichází. Spása jistě přijde, ale ještě je noc – dlouhý exil jí předejde. 3. Ráno přichází. Babylonský exil skončí a bude vystavěn druhů chrám, ale ještě je noc – bude následovat další exil. 4. Ráno přichází. Spása přichází pro spravedlivé, ale ještě je noc, tj. trest za hřích a překlad, který se zrodil z Targumu.)

Tana prohlásil ve jménu R. Papiase: Byla to výtká Chizkijášovi a jeho druhům (Skupina učenců, kteří mu pomohli v jeho literární práci B.B. 15a), že nepronesli žádnou píseň (Bohu) dokud země neprozpěvovala píseň, jak je psáno, od kraje země jsme slyšeli prozpěvovat: "Sláva spravedlivému!" Podobně čteme: A Jitro řekl: "Požehnán buď Hospodin, že vás vysvobodil.." (Ex 18,10); na na základě čehož Tanna učil ve jménu R. Papiase: Byla to výtká k Mojžišovi a těm šesti stům tisíců (Izraelitů), že nevelebili (Hospodina) dokud nepřišel Jitro a neučinil tak. Jitro měl radost. (Ex 18,9; טןן) Rav a

Samuel (diskutují). Rav řekl: Naostřil nůž, aby ukrojil maso. (77- osří) Samuel řekl: Jeho maso se plazilo (ve strachu před zkázou Egypta). (jeho maso se celé naostřilo – ostny – odvozeno od husí kůže na těle, způsobené strachem či hrůzou.) Rav zmiňuje: Toto lidé říkají, před proselyty, dokonce do desáté generace, neurazí Aramejce. (Obecný termín pro ne-Žida. Jitro, ačkoliv nebyl podle tradice proselyta, byl přesto ochromen hrůzou z osudu Egyptanů.) Proto pošle Pán, Hospodin zástupů, na své(asyrské) vypasence úbytě (Iz 10,16) Co znamená mezi své vypasence úbytě? – Svatý, budiž veleben, řekl: Necht' Chizkijáš, který má osm jmen, přijde a vyměří trest pro Sancheríba, který má (taktéž) osm. (777777 je zde odvozeno ze 777777) Chizkijáš, jak je psáno, neboť se nám narodí dítě, bude nám dán syn, na jehož rameni spočine vláda a bude mu dáno jméno: "Divuplný rádce, Božský bohatýr, Otec věčnosti, Vládce pokoje."(Iz 9,5) Ale není tam také Chizkijáš? (Deváté jméno.) – To znamená: „Bůh ho posílil“; jinak Chizkijáš značí: „Ten který posílil“ Izrael (v jeho oddanosti) k jeho otci na Nebesích.

Sancheríb, jak je psáno, Tiglat-pileser (2Kr 15,29), Tilgat-pilneser (1Pa 5,26), Šalmaneser (2Kr 17,3), Púl (2Kr 15,19), Sargón (Iz 20,1), Asenapar (Ez 4,10), veliký (Ez 4,10), slavný(Ez 4,10) (Poslední tři jména jsou jedním slovním spojením (Raši). Ale Gaon z Vilna dodává jiné čtení, které toto považuje za nadbytečné.) Ale není tam také Sancheríb? – (To znamená,) že jeho mocný rozhovor byla hádka(spor, svár); popř. že reptal pobuřující řeči proti Nejvyššímu. (Sancheríb je považován za kombinaci slov 7777 a 7777)

Sanhedrin 94b

R. Jochanan řekl: Co znamená, Hospodinovo prokletí spočívá na domě svévolníka, jeho požehnání na obydlí spravedlivých? (Př 3,33) „Hospodinovo prokletí spočívá na domě svévolníka,“ odkazuje na Pekacha, syna Ramlijáše, který snědl čtyřicet sa'ů mladých ptáků jako dezert.(Nemohl utišit svůj hlad.) Ale „jeho požehnání na obydlí spravedlivých?“ platí pro Chizkijáše, judského krále, který jedl litře zeleniny jako celé jídlo. (A přesto byl spokojen.)

Hle, proto Panovník na ně uvede vody Řeky, dravé a mnohé, krále asyrského s celou jeho slávou.(Iz 8,7; Toto navazuje na předchozí diskusi, totiž: „Jak může Sancheríb tvrdit, že mu bylo nařízeno Bohem, aby zničil Jeruzalém? Který byl podkopán tunelem Pekacha a Chizkijáše.) A dále je napsáno: „Zabočí k Judovi, zaplaví jej a bude se valit dál, bude mu sahat až k hrdlu.“(Iz 8,8) Jestliže je tomu tak, proč byl tedy (Sancheríb) potrestán? –

Prorok prorokoval s ohledem na deset kmenů, zatímco on nastavil svou tvář proti celému Jeruzalému. Na to ten prorok přišel a řekl mu: „Avšak tato skličaná země ponurá nezůstane.“ (Iz 8,23) R. Eleazar ben Berechia řekl: (To znamená,) že lidé, kteří jsou unavení (intenzivním studiem) Tórou, nebudou vydáni do rukou utlačovatele.

Co znamená: „Jako zprvu byla země Zabulón a země Neftalí zlehčena, tak nakonec bude přivedena ke cti s Přímořím a Zajordáním i Galileou pronárodů?“ (Iz 8,23) – Není to jako ranná generace, (Deset Kmenů, které byly zničeny v r. 722 př.n.l. mohou být Izajášem zmiňovány.) která byla odmítala břemeno Tóry; ale jako pozdější generace (Chizkijáš a jeho současníci), která posilovala(dělala těžší) břemeno Tóry na svých bedrech a proto je hodna zázraků pro ní vykonaných, tak jako ti kteří přešli (Rudé) moře a Jordán. – (Sancheríb) by měl litovat (svého útoku na Jeruzalém), bylo by to správné; ale pokud ne, učiním ho středem posměchu národů. (hnojem národů – gelil a gojim)

Po těchto událostech a skutcích věrnosti přitáhl Sancheríb, král asyrský. Přitáhl do Judska, oblehl opevněná města a nařídil, aby mu prolomili hradby. (2Pa 32,1) Je taková odměna vyhovující za tkový dar? (Předchozí verš líčí, jak se Chizkijáš celým srdcem dotazoval Boha a sloužil mu. Byla pak Sancheríbova invaze jeho spravedlivou odměnou?)

Ale co je míněno tím „Po těchto událostech a skutcích věrnosti“? – Rabina řekl: Po té Svatý, budiž veleben, předjímal (děni) na základě jakési přísahy. (Tato přísaha je uvedena jako ty „skutky věrnosti“.) Jelikož to odůvodnil takto: Jestliže řeknu Chizkijášovi: „Přivedu Sancheríba a vydám ho do tvých rukou,“ tak on odpoví: „nevyžaduji ani jeho(vítězství nad ním) ani ten strach (předcházející). Proto ho Svatý, budiž veleben, předešel přísahou, že ho přivede, jak je psáno, Hospodin zástupů přísáhl: "Jak jsem si předsevzal, tak se stane, a pro co jsem se rozhodl, to se uskuteční: Rozdrtím Ašúra ve své zemi, rozšlapu ho na svých horách a z nich sejmu jeho jho. Z ramene jim bude sňato jeho břímě."(Iz 14,24-25)

R. Jochanan řekl: Svatý, budiž veleben, řekl toto: Necht' Sancheríb a jeho armáda přijdou a jsou korytem pro Chizkijáše a jeho armádu. (R. Jochanan spojuje וַיִּשְׁלַח (zašlápnout ho) s וַיִּשְׁלַח, korýtkem nebo jeslemi z kterých žerou zvířata. (srov. Iz 1,3) Chizkijášův dobytek by se pásal mezi kostmi mrtvých z Sancheríbovy armády jako z koryta.)

V onen den ti spadne z ramen její břímě a její jho z šije, jho se z tebe sesmekne jak po oleji. (Iz 10,27) R. Izák, ten kovář, řekl: (To znamená,) že to břímě, Sancheríb, má být

zničeno kvůli oleji Chizkijáše, který páčil v synagogách(studovnách) a školách. Co učinil? – Zapíchl svůj meč u dveří do školy a prohlásil: „Kdo nebude studovat Tóru, bude probodnut tímto mečem.“ Hledáno bylo od Danu po Beer Šebu a nebyl nalezen nevzdělance; od Gibetónu po Antipris a nebyl nalezen žádný chlapec ani dívka, muž či žena, kteří by nebili zběhlí v zákonech čistého a nečistého. (Zmiňuje to pravděpodobně kvůli jejich obtížím. Odkaz na ženy a dívky je zajímavou ukázkou toho, že v ideálním židovském státě musí být i ony vzdělány.)

Sanhedrin 96a

K čemu se ty „čtyři kroky vztahují“? – Jak je psáno: „V ten čas poslal Meródak-baladán, syn Baladánův, král babylónský, Chizkijášovi dopisy a dar; uslyšel totiž, že onemocněl a zotavil se.“ (Iz 39,1) Ale jen protože Chizkijáš onemocněl a zotavil se mu poslal dopisy a dary! (Jistě že ne!) Vskutu „aby se dotazovali na zázračné znamení, které se stalo v té zemi.“ (2Pa 32,31) K tomu R. Jochanan řekl: Den, ve který zemřel Achaz, sestával ze sotva dvou hodin (Je ustanoveno, nejméně deset hodin není povoleno vykonat pohřební obřad a chvalo zpěvy. To aby bylo možno učinit smíření za hříchy.) ; a když Chizkijáš onemocněl a zotavil se, Svatý, budiž veleben, nahradil těchto destě hodin, jak je psáno: „Hle, o deset stupňů nazpět vrátím sluncem vržený stín, který sestoupil po stupních Achazových.“ A slunce se vrátilo o deset stupňů na stupních, po nichž sestoupilo. “ (Iz 38,8; Návratem o deset stupňů se zřejmě myslí prodloužení dne o deset hodin, světlem majícím léčivou moc.)

Následkem toho se jich (svých dvořanů) ptal (Meródak-baladán): „Co to je?“ Odpověděli: „Chizkijáš onemocněl a zotavil se.“ „Je to ale úžasný muž!“ vykřikl, „měl bych mu poslat pozdrav!“ Napište mu toto: „Pokoj králi Chizkijáši, pokoj i jeho městu Jeruzalému a pokoj tomu prevelikému Bohu!“ Nyní Nabuchadnezar byl Baladánův písař, ale zrovna tehdy nebyl přítomen. Když přišel, ptal se jich: „Jak jste to napsali?“ A oni mu řekli: „Napsali jsme to takto.“ „Vy jste ho nazvali prevelikým Bohem,“ řekl, „vždyť jste ho zmínili jako posledního! Takto“ řekl, „jste to měli napsat: „pokoj tomu prevelikému Bohu, pokoj tomu městu Jeruzalému a pokoj králi Chizkijášovi.“ „Nechť se čtenář dopisu,“ řekli mu, „stane jeho poslem.“ (Ať to ten, který dává rady, doručí sám.) Běžel tedy za ním (poslem, který byl již na své cestě, aby ho odvolal a přepsal zprávu.) Ale když dorazil ke čtyřem schodům, Gabriel přišel a zastavil ho. R. Jochanan dodává: Gabriel neměl přijít a zastavit ho, nic nemohlo zachránit nepřátelé Izraele. (Měl běžet dál a uskutečnit svou

touhu, jeho nárok na odměnu by měl být tak velký jako jeho schopnost vyhladit Izrael.)

Chizkijáš byl podle rabínů vážený spojenec i u budoucích okupantů z Babylóna.

Sanhedrin 101b

Existují také Šalomounova přísloví, která Chizkijáš, král Judska, opisoval. (Př 25,1; z toho vyplývá, že je opisovali podle obecných instrukcí; srov. Výše 94a Chizkijáš učil celý národ)

Hle, Chizkijáš chtěl učit Tóru celý svět, ale ne svého syna Menašeho? Ale všechnu svou námahu vynaložil na něm a ani přes veškeré úsilí, kterým na něm plýtvat, ho nepřivedl zpět na správnou cestu, sám si ušetřil trápení, jak je psáno: Hospodin mluvil k Menašemu a jeho lidu, ale ti mu nevěnovali pozornost. Proto na ně Hospodin přivedl velitele vojska asyrského krále. Menašeho lapili, provlékli mu chřípím hák, spoutali ho bronzovými řetězy a odvedli do Babylóna.(2Pa 33,10-11) A jak je dále psáno: V nouzi prosil Hospodina, svého Boha, o shovívavost a hluboce se před Bohem svých otců pokořil. Modlil se k němu a on přijal a vyslyšel jeho prosbu a přivedl jej zpět do Jeruzaléma, aby dál kraloval. Tak poznal Menaše, že jenom Hospodin je Bůh. (2Pa 33,12-13) Tak jsi se naučil, jak ušlechtilé je utrpení.

Ustní tradice pojednává o Chizkijášově vztahu k synu Menašemu.

Sanhedrin 104a 2.část

Bylo učeno: R. Šimon b. Eleazar řekl: Kvůli (Chizkijášově chloubě) „a že jsem činil, co je dobré v tvých očích.“(2Kr 20,3) (Otázal se) Co bude znamením, (že mě Hospodin uzdraví)(2Kr 20,8) Kvůli tomu „Co bude znamením“, jedli pohané u jeho stolu (Mérodad-baladán) a kvůli pohanům, kteří jedli z jeho stolu, způsobil, že jeho potomstvo odešlo do exilu. To podporuje Chizkijášův výrok: On, který pozval pohana do svého domu a staral se o něho, způsobil, že jeho děti odešli do exilu, jak je psáno, "I některé tvé syny, kteří z tebe vzejdou, které zplodíš, vezmou a stanou se kleštěnci v paláci krále babylónského." (2Kr 20,18)

„Chizkijáš měl z nich radost a ukázal poslům svou klenotnici, stříbro a zlato, různé balzámy, výborný olej“ atd. (Iz 39,2) Rav řekl: Co znamená „svou klenotnici“? – Jeho žena pro ně míchala nápoje. (Povolil své ženě (pokladu) je otevřeně doprovázet, bez ohledu

na umírněnost, které by se měla držet během svých dob. (Maharša))

Samuel řekl: Ukázal jim svou pokladnici. R. Jochanan řekl: Ukázal jim zbraně, které mohli zničit jiné zbraně. Jak samotno sedí město(Pl 1,1) Raba řekl jménem r.Jochanana: Proč byl Izrael zachvácen pláčem? Protože porušili třicet šest nařízení Tóry, která je potrestala zánikem.(numerická hodnota ejka-pláče je 36) R. Jochanan řekl: Proč je zachvátil abecední pohřební zpěv?(akrostichovaný text) Protože porušili Tóru, která byla dána skrze abecedu.

Rabínská tradice interpretuje text knih Královské a Izajáše tak, že ještě více zdůrazňuje to, že Chizkijáš způsobil exil pozváním Babylóňanů.

Baba Kama 16b – 17a

Mišna:

Jaký je rozdíl (v zákonu) mezi „tam“ a „muad“? Co se týká „tam“, platí pouze polovina škod a pouze mimo tělo, zatímco v případě „muad“ platí škody zcela, mimo „alija“.

Gemara:

Co je to „alija“? – R. Eleazar řekl: Nejlepší obhájci majetku, jak je uvedeno v písmu: I ulehl Chizkijáš ke svým otcům a pohřbili ho ve svahu(במערלה) při hrobech Davidovců. (2Pa 32,33) a r. Eleazar řekl: Be-maale znamená, blízko nejlepších(מעולים) z rodiny, Davida a Šalomouna.

...

...

(Zpět k Chizkijášovi) (A oni mu) při jeho smrti prokázali poctu. (2Pa 32,33) To znamená, že založili školu (pro studium zákona) blízko jeho hrobky. Existuje rozdíl v názorech mezi R. Natanem a rabíny. Jeden řekl: Na 3 dny. A ostatní řekli: Na 7 dní. Jiní nicméně řekli: Na 30 dní.(Cf. M.K. 27b.) Naši rabíni učili: A při jeho smrti mu prokázali poctu, v případě Chizkijáše, judského krále, znamená to, že tam před ním pochodovalo 36 (tento počet pochází z numerické hodnoty (lamed-vav) vyskytující se zde v textu) tisíc (válečníků) s holími rameny. Toto je pohled R. Jehudy. R. Nehemáš řekl, nicméně, o něm: Nedělali totéž před Achabem?(Ačkoliv to byl zlý muž.)

(Co se týká Chizkijáše) položili svitek zákona na jeho rakev a vyznali: „Tento je celý

naplněný, jak je zde psáno.“ Ale neděláme snad i dnes my to samé (při příslušných příležitostech)? (srov. M. K. 25a) – Pouze přinášíme (svitek Zákona), ale nepokládáme ho na rakev. Nebo můžeme říci, že někdy také pokládáme (svitek na rakev), ale neříkáme: „On je naplněný (Zákonem)…”

2. Shrnutí hodnocení krále Chizkijáše podle Babylonského talmudu

Rabínská tradice Babylonského talmudu se liší od biblických tradentů již přístupem k postavě krále Chizkijáše. Zatímco autoři knih Starého zákona vytváří vlastní obraz historie, ve kterém hraje postava krále Chizkijáše roli ideálního krále, jehož vlastnosti a přístup k Hospodinu má odrážet přístup každého z Božího lidu.

Při zkoumání textů Babylonského talmudu obsahujících zmínku o králi Chizkijášovi zjišťujeme, že se rabínské autority při reakci na starozákonné texty v pohledu na Chizkijáše liší mnohem více než např. Deuteronomista s Chronistou. V hodnocení rabínů převažují především pozitiva, která odpovídají kladnému hodnocení starozákonních autorů. Ovšem Chizkijáš, tak jak jeho činy popisuje Starý zákon, zasáhl do dění i v oblastech, které byly o mnoho důležitější pro každodenní život i udržení svébytnosti babylonského židovstva. Proto například porušením Samuelova zákona a vložením Nisanu do Nisanu, učinil Chizkijáš precedent, který byl v době vzniku talmudických textů v silném rozporu s praxí babylonského judaismu. Naproti tomu stojí např. ústní tradice, která zprostředkovává Chizkijášovy snahy vzdělávat Izraelce, šířit Tóru a opisovat knihy Tanachu. Takto podobně ústní tradice přidává mnohé informace o králi Chizkijášovi.

Ústní tradice zdůrazňuje Chizkijášovo pochybení při pozvání Babylonských vyslanců. Již v 2Kr 30,18 je předpověď odvléčení národa do exilu. Rabínská tradice pak přisuzuje vinu za exil přímo Chizkijášovi (Sanhedrin 104a 2. část).

Dalším silným tématem, kterým se zabývají rabínští učenci jsou příbuzní krále Chizkijáše. Rabíni reflektují hříšnost Achaze i Menašeho, Chizkijášova otce a syna. Často kladně hodnotí Chizkijášovo znesvěcení otcových ostatků i jeho snahu vyučovat v dobrotě svého syna. V jiné pasáži zlehčují závažnost hříchů Achaze s Menašem, a to jen díky Chizkijášově dobrotě a věrnosti Hospodinu.

Přestože nejsou rabíni v Babylonském talmudu za jedno v hodnocení, interpretacích a informacích vycházejících z ústní tradice, vzniká nám celkový obraz nahlížení na Chizkijášovu historickou i zvěstovanou postavu.

V následujícím schématu jsou heslovitě vypsána jednotlivá pozitivní a negativní hodnocení v jednotlivých formách pasáží, tak jak je vyjádřili rabíni v Babylonském talmudu.

Hodnocení krále Chizkijáše v hagadických pasážích.

plusy:

Opisoval Izajáše, Přísloví, Píseň písní a Kazatele.

Hodnocení krále Chizkijáše v exegeticko-halachických pasážích:

plusy:

Šířil Tóru.

Z úcty k Chizkijášovi nejsou Achaz a Menaše zahrnuti ve výčtu hříšníků.

mínusy:

Učinil chybu při vkládání Nisanu do Nisanu, porušil Samuelův zákon, protože si neuvědomil svou způsobilost.

Hodnocení krále Chizkijáše v exegeticko-hagadických pasážích:

plusy:

Spojil spásu s modlitbou.

Tři věci které rabíni schválili: Ukryl Knihu léků, rozbil na kusy bronzového hada a odtáhl kosti svého otce na lanovém lůžku.

Bude přebývat v Jeho stanu v Jeho Svaté hoře – za opovrhování svým otcem.

Za jeho dnů se studoval Zákon vytrvaleji než na za dnů Mojžíše a Jozue.

Pro čest Izraele připravil svého otce o královský pohřeb.

Byl střídavý v jídle.

Za jeho dob nebylo v zemi nevzdělance.

Chtěl učit Tóru celý svět

mínusy:

Nepokusil se mít děti.

Tři věci které rabíni neschválili: Zasypal horní vody Gíchon, odřezal (zlato) z veřejí chrámu a poslal ho asyrskému králi a započal měsíc Nisan až během Nisanu.

Kvůli pohanům, kteří jedli z jeho stolu, způsobil, že jeho potomstvo odešlo do exilu.

Závěr:

V této práci jsem se zaměřil na pohled jednotlivých autorů biblických a talmudických textů na krále Chizkijáše. Cílem bylo především porovnat hodnocení Chizkijáše a jeho činů v textech Deuteronomisty, Chronisty a dalších redaktorů. Tito autoři, redaktoři či snad celé školy, znali Chizkijáše jako historickou postavu vyjimečnou svými vladařskými schopnostmi, věrností kultu Hospodina a lidskými kvalitami. Při jejich pokusu o vytvoření souborného historického díla jak Chronista, tak Deuteronomista, záměrně vylíčili postavu krále Chizkijáše ve zidealizované podobě, jak jsme si ukázali výše. Jedním z cílů této práce bylo ukázat, proč se jejich postup ubíral právě tímto směrem. V úvahách obou sehrály svou roli i nadosobní motivace. Oba věděli, že psané dílo (o to více historiografie vlastního národa), uspořádané z fragmentů ústní tradice, předávané z otce na syna, má obrovskou moc. Nejedná se o moc nad druhými ani nad Bohem, ale o moc nad sebou samými. Izraelský národ má sám sebe spatřovat v postavách příběhu vyprávěném našimi autory. Jeruzalémáné se při poslechu těchto látek mají ztotožnit s nemocným, kajícím a nakonec uzdraveným Chizkijášem. Záměrem Deuteronomisty a Chronisty bylo a je poučít a povzbudit čtenáře pomocí systému symbolů, které čtenář bezpečně zná. Každý z autorů v jiné době, každý pro jinou generaci v jiné situaci.

Při posuzování a následném porovnávání obou textů o králi Chizkijášovi jsem se snažil zohlednit perspektivu doby každého z autorů. Proto jsem v rámci zkoumání hodnocení z pera obou autorů bral v potaz, kdy a kde text vznikl, komu je určen a jakým způsobem byli autoři k formování čtenáře motivováni.

Podrobný rozbor textů ukázal, že studovaná literární díla skutečně získala otisk doby a situace, v níž se čtenář i autor nacházeli.

Přestože Deuteronomista i Chronista vyzdvihují Chizkijášovy reformní činy, které tak dnešní čtenář může považovat za základ a prvotní příčinu pozitivního hodnocení obou autorů, je z textu patrné, jak je uvedeno výše, že Chizkijáš přistoupil ke svému reformnímu úsilí z toho důvodu, že „doufal v Hospodina, Boha Izraele...(a) přimkl se k Hospodinu, neodstoupil od něho, dbal na jeho přikázání... a Hospodin byl s ním“ (2Kr 18,5-7). Zde je třeba spatřovat východiska pozitivního hodnocení obou autorů. Čtenář se má pak dle záměru autorů chovat podle vzoru Chizkijáše, a to především v dobách, kdy se jeví člověku světské řešení snadnější, než hledání pomoci u Hospodina.

V práci jsem se také zabýval dodatky a absencemi obdobného textu Izajáše o králi Chizkijášovi. Zejména rozbor Chizkijášova žalmu přinesl mnoho podnětů přispívajících k

vykreslení celkového pohledu autora na postavu krále Chizkijáše a jeho pokusu zprostředkovat čtenáři metaforu vztahu Chizkijáše s Hospodinem.

V další kapitole mé diplomové práce přináším překlady většího množství talmudických sugjot, jejichž jádrem je výklad skutků a výroků krále Chizkijáše. Při zpracovávání tohoto oddílu jsem byl veden snahou přinést komparaci uchopení role krále Chizkijáše ve výše zmíněných biblických pramenech a v ústní tradici. V mnoha aspektech jdou rabíni dále, než autoři biblických látek. Na jednu stranu ve vybraných pasážích zřetelně zaznívá snaha přisoudit Chizkijášovým činům až mesiánský charakter, jiná folia naopak artikulují hranici lidství a ke slovu přichází i palčivá kritika.

Summary:

In this thesis I have focused on the views of individual biblical and Talmudic authors on King Hezekiah. My goal was primarily to compare the assessment of Hezekiah and his deeds in the texts of the Deuteronomist, Chronicler, and other editors. These authors, editors and maybe even entire schools knew Hezekiah as a historical figure known through his abilities as a ruler, his dedication to the Cult of the Lord, and his human qualities. In their attempt to create a complete historical record, the Deuteronomist and Chronicler both deliberately portrayed the character of King Hezekiah in an idealized form, as described above. One of the goals of this work was to show the reason why they chose to do so. Transpersonal motivations certainly played a role in the contemplations of both of them. Both knew that the written word (even more so the historiography of one's own nation) organized from fragments of oral tradition, passed on from father to son, has great power. Not power over others or God, but power over themselves. The nation of Israel should see itself in the characters of the story related by our authors. While listening to these stories, the people of Jerusalem have the chance to identify themselves with the ailing, repentant and in the end the healed Hezekiah. The goal of the Deuteronomist and the Chronicler was and is to advise and to hearten the reader with the help of a system of symbols that the reader is familiar with, both of them in a different period, for a different generation in a different situation.

In the assessment and the following comparison of both texts about King Hezekiah, I tried to take into consideration the perspective of the time period of each authors. That is why, while studying the evaluation from both these authors, I tried to factor in when and where each text was created, who it was meant for, and how the authors were motivated to form the reader.

A detailed analysis of the text showed that the studied literary works were truly imprinted with the time and situation shared by both the author and reader.

While both the Deuteronomist and the Chronicler praise Hezekiah's reforms, so that the reader today may consider this as a basis for the positive assessment by both authors, it is plain from the text, as seen above, that Hezekiah chose to perform the reforms because he "trusted in the Lord God of Israel ... For he clave to the Lord,... and the Lord was with him" (II Kings, 18, 5—7). It is important here to see the cause of the positive assessment by both authors. The reader should, as intended by the authors, then act according to the role model of Hezekiah, especially in times when worldly solutions appear easier than to seek help with God.

In my thesis I also took into account the additions and absences in a similar text about King Hezekiah in Isaiah. The analysis of Hezekiah's psalm particularly brought many impulses that helped to depict the full view of the author on the character of King Hezekiah and his effort to portray to the reader the metaphor of the relationship between Hezekiah and the Lord.

In the next chapter of my thesis I present translations of a greater amount of Talmudic sugyots, whose essence is the interpretations of the acts and sayings of King Hezekiah. In my work on this section I endeavored to bring forth a comparison between views of the role of King Hezekiah in the above mentioned biblical sources and oral tradition. In many aspects the Rabbis are further the authors of biblical works. On one hand, there is a distinct effort to assign Hezekiah's acts an almost messianic character in selected passages, while others express the limitations of man and acute criticism can be found.

King Hezekiah, in biblical and oral tradition, is understood to be a role model worth following. He is presented as a character that not only rooted out alien gods from Israel, but was also willing to stand up for his nation in the time of the Assyrian crisis. This work cannot be all encompassing as I have briefly mapped the interpretation of individual tradition. There exists, however, a great store of other material. The subject for further discussion may be the comparison of interpretations of the role of the king in the well documented Midrash Raba.

Seznam použité literatury:

a) Prameny

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Ediderunt K. Elliger, W. Rudolph. 5. Auflage. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. 1574 s. ISBN 978-3-438-05222-3.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Český ekumenický překlad. Přeložily Ekumenické komise pro Starý a Nový zákon. Praha: Česká biblická společnost, 1985. 287 s. ISBN neuvedeno.

Babylonský talmud (anglicky): Halakhah.com [online]. 2007 [cit. 2011-02-29]. Soncino Babylonian Talmud. Dostupné z WWW: <<http://halakhah.com/>>.

Babylonský talmud (original): Kodesh.snunit.k12.il [online]. 2003, 2009 [cit. 2011-02-29]. Ma'agar sifrut hakadosh. Dostupné z WWW: <<http://kodesh.snunit.k12.il/b/1/10.htm>>.

b) Sekundární literatura

Jean-Paul Roux: Král: mýty a symboly, Argo 2009, 360 s., ISBN 8025702057

Gerald Eddie Gerbrandt: Kingship according to the deuteronomistic history. Society of Biblical Literature 1986, s. 229, ISBN 0891309691.

Petr Dubovský: Hezekiah and the Assyrian spies. Editrice pontificio instituto biblico: Reconstruction of the Neo-Assyrian Intelligence Services and its Significance for 2 Kings 18-19, Gregorian&Biblical BookShop, Roma 2006, 308 s., ISBN 8876533524.

Raymond F Person, Jr.: The Kings-Isaiah and Kings-Jeremiah recensions. Walter de Gruyter and Co., Berlin 1997, 127 s., ISBN 3110154579

Bernharda W. Anderson: Understanding the Old Testament. Pearson Prentice Hall 2006, 653 s., ISBN 013092380X.

Brevard S. Childs: Isaiah and the Assyrian Crisis. S.C.M. Press, 1967, 144 s.

W.Genesius: Der Prophet Jesaja, Leipzig 1821.

August H. Konkel: The Sources of the Story of Hezekiah in the Book of Isaiah, Vetus Testamentum, Vol. 43, Fasc. 4 (Oct., 1993).

Harry M. Orlinsk: The Kings-Isaiah Recensions of the Hezekiah Story, The Jewish Quarterly Review, New Series, Vol. 30, No. 1 (Jul., 1939).

H.G.M. Williamson: The book called Isaiah, Clarendon Press Oxford 1994.

Mark A. Throntveit: The Chronicler as a Theologian: The relationship of Hezekiah,

London, T. & T. Clark, 2003, 285 s., ISBN 0826466710

Günter Stemberger: Talmud a Midraš: Úvod do rabínské literatury, Vyšehrad 1999, přeložil Petr Sláma, 448 s., ISBN 8070213019

c) Encyklopedie a slovníky

The Oxford Bible Commentary, Oxford University Press 2001, 1386 s., ISBN 0198755007